Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 9 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 68 (7882). ★ Мах 3 кеп.

Тахан деша:

1-гІа ОАГІУВ:

«Депутата С.-Х. М. Нунуева къамаьл», «Диканга сатувс», (РСФСР халкъа депутатий Съездера заметкаш), «Съезда делегаташ дагабувл» (КПСС XXVIII съезда делегатий харжархошца хула вІашагІкхетараш)

2-гІа ОАГІУВ:

«Горчханов Іаьла» очерк, «Тхога язду», «Лябе Іул».

3-гІа ОАГІУВ:

«Лораде, Кходе. ЛархІа» (интервью), «Арендаторашта раьза ба» (корреспонденци), «Жа ларга болабеннаб» (репортаж), «Кегар» (корреспонденци).

4-гІа ОАГІУВ:

«Дуненга бода никъ» («Даьй хоза гІулакхаш, дика оамалаш»), «Малсагнаькъан дезал» («Исторе оагІош»), «Йиша йолча хІама даар» («Беламе дувцар»), «Цхьа ди дІадодац» (стихаш).

ШОАТТДЕН НОМЕР

БОЛХ ДАЬКЪАЛА ХИЛБА ХЬА!

ТІеххьарча денош ка редакце телефонаш етт, письмош ухийт дукхача газет дешараша. Вай мехкахо, Россе халкъа депутат, цІи хеза Іилманхо Хасбулатов Р. И. РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла харжарах шоаш гІадбахар, цунна ловца баккхар да цар деча хоамашка керттердар.

• • •

ЛаьрхІа варгвоацаш дукха а мах баь варгвоацаш деза а керда хоамаш кхоач вайга хІара денна радио, телевидене гІолла, хІаьта иштта кепайоазонга гІолла а. Дукха да царна юкъе дог гІоздоаккхаш, вай Даьхенах доккхал дайташ, къаман курал совйоаккхаш дараш, дукха хана денз сатийса доккха дикахетар вайна деш дараш.

Иштта дика кхаъ лоархІ аз укх денош ка паччахьалкхен Лакхерча органе — Российски Съезде нохчийн гІалгІайн дІаьхача историчуха эггара хьалха вай мехкахо, къаман вийза воІ, вокха Іилманхо - экономист Хасбулатов Руслан Имранович РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла харжар.

Б. КОТИЕВ, къахьегама ветеран.

• • •

Цхьа ди дІадахийтац аз вай Даьхен столице болх беча РСФСР халкъа депутатий цхьоалагІча Съездага ца хьожаш. ЧІоагІа ирен актуальни дешаш да депутаташа гІеттадераш.

Къаьстта боккха кхаъ, йоккха дега гІоз хилар сона ши-кхо ди хьалха съезде РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла вай мехкахо Хасбулатов Руслан Имранович харжарах. Хьалхарча ханашка вІалла дага хиина хІама дац из.

Дж. УГУРЧИЕВ, Сийлахь - боккхача Даймехка тІема инвалид, къахьегама ветеран.

• • •

Сона геттара боккха кхаъ хилар вай мехкахо РСФСР халкъа депутат, цІи хеза экономист Р. И. Хасбулатов РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла харжав, аьнна, хьахезача.

Гуш да, хІанз вай общество дегІаккхувлаш йолча демократен гласностен мехкарча дерригача халкъий викалашта шерра бокъонаш лула. ХІаьта цунца Россе парламенте хІамах кхеташ, хьинар дола нах нийсбалар цхьанна хІаманца нийсде йиш яц. Тахан цу лакхача, Іалаьмате бехктоккхамеча балха тІа вахийта вайнаьха саг белгалваккхар — репрессеш яь хиннача халкъах тешам беллар санна хІама да.

ХІаьта аз Р. И. Хасбулатов харжар дукхача дикача хІамашца дувз. Догдоах шоай автономин йоацача халкъий хьакъехьа нийсхо меттаоттаеча шийниз дІакхоачар цо дергхиларга.

И. МЕРЖОЕВ. ГНИ студент.

Грозненски электромеханически заводерча бригадашта юкъе эггара дикагІа лоархІачарех цаІ я йиъалагІча цехера Алимов Игорь Михайловича кулгалдеча троллейни секцей бригада коллектив. Предприятерча тайп - тайпарча профессех йолча бригадашта юкъе эггара хьалхарчарца бригадни подрядагІа болх бе йолаеннарех я из. Долче, балха тІа бухсоццаш хьахулачох хІаране къахьегаме лоацача даькъа коэффициентага хьежжа, алапи а ахчан премеш а тел болхлошта. Цунца лакхбеннаб цар материальни безам. Цудуцхьа цхьаннкха бутт дІабахийтац бригада болхлоша шоай задани 160 процентал чухьнахьа кхоачашъяь. Овсаре къахьегарал совгІа шоаш хьаеш йола продукци дикен тІехдинен мара хилийтац цар. Цуннега хьежжа ОТК контролераша шоашка дІаихаьча цар продукци соца ца еш, хийцца чакхйоалийт.

Иштта башха-дика толамаш даха бригада коллектива вІашт Іехьдоал болхлой къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вІаштІехьйинхарах, балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда ийбарах.

Шоай декхараш даим дизза кхоачаш а деш, хьинаре къахьегаш ба укхаза электросварщикаш Горчханов Мухарбек, Карнаухов Сергей, Жуков Александр, маляр Фролова Людмила, упаковщик Артемихин Владимир.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) М. Горчханов, С. Карнаухов, А. Жуков, Л. Фролова, В. Артемихин.

И. ПЛИЕВА сурт.

Съезда делегаташ дагабувл

КПСС XXVIII съезда делегаташ укх денош ка дагабувлаш ба мугІаререча коммунисташца. Города районашка массехк вІашагІкхетар хиннад цар шоай харжархошца. Цига дийцад парте таханарча хьалех а дІахо из дегІайоалаяра наькъех а делегаташта хетар, белгалъяьхай съезде шоаш лоацаргйола позици.

Самардийнахьа парте Ленински райкоме съезда делегатий коммунисташца хинна вІашагІкхетар ший белгалонаш йолаш дар. «Гергача истола» тІа гулбеннабар съезда делегаташ: журналист С. Лорсанукаев а, водитель С.-А. Гериханов а «Красный молот» завода парткома секретарь Л. Кривошеев а. Ленински районерча предприятей пропагандисташ, лектораш, Іилманхой.

Цига дийцар «ЦК платформах...», «Демократически...», а кхыча а платформех гулбеннарашта хетар, партийни структура, рыночни экономика дешаш, делегаташа жоп делар дукхача хаттарашта.

Эггара хьалха гулбеннарий теркам тІаэзар Россе Коммунистически парти вІашагІйоллаш хилара дешаша. Цу хьакъехьа дизза жоп делар РСФСР партийни конференци нийчъяра йолча комиссе члена, съезда делегата Л. Кривошеева. Цо белгалдаькхар комиссе болх дика дІабодаш болга. Российски Федераце Коммунистически парти кхолларгйола ха гаьна йоацалга. Шийна хетачох, КПСС чу мел йоагІача союзни республикай коммунистически партешта меттел, республиканск партийни организацеш хила еза, аьлар Кривошеева, хІана аьлча, КПСС цаІ я, хІаьта хІара союзни республика ши-ший парти йолаш хилар, автономни республикай бокъонашта Іаткъаш хІама да.

Цу хьакъехьа кхыча тайпара уйла йолаш ва исторически Іилмай доктор профессор Д. Гакаев.

— ХІара республике шишийн коммунистически парти хилар гаьнара хьалоагІаш да, — аьлар цо, — Масала, Литва Компарти хьахиннай Польскии Литовскии социал-демократех. Цу тайпара тенденцеш Украине, Латве, кхычахьа а хиннай. Цудухьа, хІанз массе партийни организацей бокъонаш цхьатарра хургйолаш хІара автономни республике ший компарти кхоллар да нийсагІа а демократеца тарлуш а.

Партийни дисциплина дош айдир мехкдаьтта института доцента М. Беляева.

«Гергача истоле» дакъа лаьцача делегаташа лоацца шоай программа йийцар гулбеннарашта. С.-А. Гериханова программа ларде латт съезда кулгалдара органашка ма-могга дукхагІа мугІарера болхлой хилийтар, С. Лорсанукаева керттерча моттиге кадрови дешаш оттадаьд, Л. Кривошеева боккха теркам тІабахийтар организационни дешашта. ХІаьта ала деза, кхоккхе делегат «ЦК Платформа...» хьаллоацаш ба, аьнна.

ВІашагІкхетар чакхдоалаш дуккха наказаш тийлар гулбеннараша делегаташта.

РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде

Депутата С.-Х. М. Нунуева къамаьл

(КПСС ВЕДЕНСКИ РАЙКОМА ШОЛЛАГІА СЕКРЕТАРЬ, ВЕДЕНСКИ РАЙОН, С. МЕХКЕТЫ (ШАЛИНСКИ ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ ОКРУГ, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР).

ЛоархІаш дола новкъостий депутаташ! ЛоархІаш вола Председатель! Деза новкъостий! Боккъалдар аьлча, нийса хургдацар, нагахьа саннa со, мехкахо се хиларах тарра, хІанз Руслан Имранович хеставе волавелча. Са ала безам бар укх хІамах.

Сага гІулакхаш дувна воай безам болча хана, лой а ца лой а, эггара хьалха хьож вай из малагІча халкъах ва. Халкъа хьакъехьа вай уйла ечa хана, ха гІерт вай, тІаккха малагІа, лоацца аьлча, сийлахь-боккхий къонгаш хьабаьннаб цу халкъах?

Халахете а, тхоай сийлахь-боккхий нах ба аьнца доккхал де йиш йолаш дац тхо. Цхьабакъда, нагахьа санна тахан Нохч-ГІалгІайчура хьал сатийна дале, нагахьа санна цхьаккха тайпа къамашта юкъера халахетараш цига доацаш дале, хІаьта уж, аз тешаду шо, деза новкъостий, республике уж доацаш хиларах, тІаккха из Руслан Имранович Хасбулатов санна дикагІа бола интеллигенташ бахьан долаш да. ХІана аьлча, нагахьа санна ужжамо бола нах шоай республике шоай халкъа мичча бесса яь а воча оагІорахьара влияни е гІийртабаларе, тІаккха белгала кхыча тайпара хургдар хьал.

Деза новкъостий! Кхы а цхьаькха укх хІамах лаьца ала безам бар са шуга. Тханцига республике болх беш хиннаб (леткъац со: во баьбац болх) парте Центральни Комитето, Москвас, хьалъухийта викалаш, аз бувцараш А. В. Власов, В. К. Фотеев ва, цхьабакъда, уж нах республикера дІаболхача хана, сендухьа оал а хац, оалаш да. Нохч-ГІалгІайчен чоалханеча хьалашка болх баьб пар. Из бакъдац, новкъостий. Тешалаш сох.

Фу дар 73 шера, Александр Владимирович Власов тханцига республике венача хана хиннар? Оаш кхетаделаш, новкъостий, дукха сагонаш лайнача гІалгІай халкъа лаьттан дикагІдола дакъа — 50 процент — духьал дІа а къоастадаь, кхыча халкъа хьаштдале вешийна лолда из, хьаштдале даьна лолда из, дІаденнача хана этта хьал. Из халахет, новкъостий! Из проблема дІаяккха еза, ноахалгара ноахалга телаш ца лелаяр духьа. Из, керчаеш йола лай мажарг санна, шерага шерага йоккхагІа хулаш йоагІа, деза новкъостий! Иштта духьал из проблема яр 1973 шера гІеттар а ГІалгІай халкъо, хІаьта цу хана кхычa халкъех, бакъдар аьлча, цхьаккха а вацар пайдана доацар дувцаш, долла хІама сатийна дар. Ленина цІерагІча майдан тІа а даьнна, аьлар: деза новкъостий, тхо айдар юха хьада тхона. Цхьаккха герз кхоссанзар. Цхьаккха сардам баккханзар. Алхха машара тІехьа демонстраци яр, цхьабакъда, цу ханашка вз цхьа, кхетадой оаш, геттара вІаштІехьа хьал а лоархІаш, наха, парте обкомагара дІанйкхача, хьалтІа а бувлаш хьакхайкадора.

1973 шера а тІехьа оалаш дар: болх булургбола хІара шоллагІвола нохчо е гІалгІа — болх ца беш ва. Ерригача Советски Союзе, массе метте, ерригача областашка тахан цхьаккха а зІамига станци яц шоай чемоданашца, берашца нохчий боацаш, ерригача Россе гІолла дІа-юха баьржаб уж болх лехаш.

Оаха-м, новкъостий, митингаш мича ю. Тхо-м «Россия» яхача гостиницана хьалхашка гул мича лу. ІотІахьажал шо, новкъостий, статистически сборникаш тІа: дукхагІдолча хьонхама ш т а Нохч-ГІалгІайче чІоаг г І а латт эггара тІехьарча, 73-ча моттиге.

Аз укхаза, бехк ма баккхалаш, деза новкъостий, дукха ха йоаккхаргъяц шугара. Нагахьа санна репрессированни халкъа викалах Хасбулатовх тийша селла сий дола пост оаш дІалой, оаха тхоай дерригача къаман цІерагІа наказ лургда цунна: хьалхагІа сийлахь-йоккхача Россе, дика дог долча Россе, нана-Россе а йийя, тІаккха мара Нохч-ГІалгІайчен уйла ма елахь аьнна.

Деза новкъостий, аз чІоагГа дехар ду шуга, моральни оагІув лаьрхІе а мукъагІа тха халкъ хьаллацар, дІайха дехар да са шуга! Хьаллацал шоай из кандидатура! ЛадувгІарах баркал хилда шоана! (ТІоараш тох).

Диканга сатувс

Хоаш ма хиллара, тахан Россе мел бола нах теркам тІабахийта хьежаш ба РСФСР халкъа депутатий Съезда балхага. Цар догдовх шоай регионашкара, автономии образованешка хьаІайна дукха проблемаш къоастаяра нийса никъ хоржаргхиларга. МалагІаш я ужІ Царех лархІа еза экономика, культура, унахцІеноц, исторе, экологе, къамашта юкъерча гІулакхий даькъера яраш. Масала, хьаэцаргъя вай экономика. Из тахан кризисни хьале я. Из геттара кІальйитар къьнана методашца цуниа двал даро, ког-корта боацаш материальни ресурсаш дІа-ца екъаро. Вешта аьлча, из дакъа кхыча регионашта бийдал лоаттаю бака а хинна дІаэттаяр. Долче, цунца вай воай хьалкхуваш йола тІехье яйхар.

ТАХАН фу дитад вай тІехьенна? Вай царна дитад химикаташца хІалакдаь лаьтташ, радиацеца бІехьдаь фо, йоассаяь лаьттен ченаш. Атта хургдац итташ шерашка хьаІайна уж проблемаш къоастае. Вахар дикагІча оагІорахьа эргадаккхара тоъал ха езаргъя. Бакъда, Съезде депутаташта сихагІа уж къоастаергйола наькъаш белгалдаха дезаргда. Со теш, из де депутатий низ дІакхоачаргхиларах. ХІана аьлча, уж хьалха санна шоай кулгалхошта бага хьежаш багІац. Цар шоашта цу е вокх проблемаех хеташ дар майрра дІаоал. Нагахьа санна, шоашта Лакхехьарча Совета председатела цхьацца дешеех харцахьа никъ лаьцача санна хете, цунга а лечкъа ца а деш, шоай дагардар дІаоал. ХІаьта, иштта бе-бе уйла а йолаш, проблемаш ювцаш хилча цо уж къоастаяра нийса никъ лохийт.

Бакъда, сона хетачох, вай кхы тІехьа ца а доахаш, сихха цхьан кога тІа даха дезачарех да къамашта юкъера гІулакхаш. Тахан цІаккха ца хиннача тайпара чІоагІа кхоьнаме хьал эттад цу даькъе. Из дувзаденнад сталинизма, шерашка бІарчча халкъаш бокъо йоацаш мехках дахарца, иштта сеца латтара шерашка царна шоай бакъдола истори язде, культура дегІакхувла таро ца яларца. Тахан цу процессе ца хоаш а аьнначa дешо ши къам вІаши довнага дига тарлу. ХІаьта депутатий, РСФСР Лакхехьарча Совета декхар латт къамий бокъонаш меттаоттаечара, царна суверенитет Іалашъечара, халкъашта юкъера барт чІоагІбечара проблемаш ма хулла сихагІа цхьалхаяхарах. ХІана аьлча, вай даьш оалаш хиннад: барт боацача ираз хилац. Цудухьа къамашта юкъе барт - цхьоагІо ца хуле кхы дІахочох дувца эшац. Цох тийша я Россе кхел.

Кхы тІехьа ца а тетташ уж проблемаш къоастае еза йоахар депутаташа Россе суверенитетах дувцача хана. Масала, цунах лаьца къамаьл дир вай республикерча РСФСР халкъа депутата Богатырев Бембулата. Цо нийса белгалдаьккхар, Россе дахача моллагІдолча къаман ший автономи, вешта аьлча, паччахьалкхе ца хуле Россе суверенитетах дувца ца эшилга. Цунца цо дІехайтар хІара халкъа ший автономи хьакхолла, хеттача беса дегІаеха бокъо яла езилга.

ДУККХАНА депутаташа чІоагІа дика тІаийцар Б. Богатырева даь къамаьл. Цох шийна хетар алар дийхав аз Ярославски областа КПСС Ростовски горкома хьалхарча секретарегара РСФСР халкъа депутатагара Руденко Анатолий Рудольфовичагара. Цо аьлар:

— Аз кулгалдеча районе болх беш дукха гІалгІай, нохчий ба. ХІаьта сона шун проблема царгара йовз. Мадара, аьлча, шун, къахьегама тІера долча, доттагІал лоархІача, хьаьша везаь тІаэцача къаманга бахьар боккха бала ба. ХІанз съезде а цхьабола депутаташ ба шо бІехьде гІерташ. Масала, ший халкъо лайнача халонах, эзача Іазапах, шун бокъо ца хиларах Б. Богатырева дийцачул тІехьагІа, хІирий митингаш е а Съезда цІерагІа телеграммаш ахийта а болабелар. Телеграммаш кхухьийтараш гІертар Б. Богатырев бІехве, гІалгІай халкъ ІотоІаде. ХІаьта Богатырева хІирий халкъах цхьа во дош аланзар. Аланзар гІалгІай шоай лоалахошца машаре баха лерхІаш боландаь. Цу тайпара уйла - нигат долаш вар Хабаровски краера депутат, Илор Евтушенко Кондрат Михайлович. Цо цхьацца проблемаш хьоайича, бІаргех хий а даьнна, аьлар:

— Кхыча республикашта, паччахьалкхенашта хьалхашка эзь хет сона тахан Россе эттача хьалах. Масала, со укхаза хьавоагІача хана унахцІено лораеш тоаде дезаш хиларах дувца лаьрхІа вар. Бакъда, укхаза сона гучадаьлар, цул а ирагІа латта проблемаш хилар. Аз царех лоархІ суверенни Россе хьакхоллар. Нагахьа санна, Россе ший суверенитет ца хуле, вайна кхыйола проблемаш къоасталургъяц. ХІаьта суверенни Россе лард лоархІ аз хІара халкъа ший автономни образовани хилар. Гуш ма хиллара, таханарча дийнахьа из йоацаш ба Поволжьера немций, крымски тетараш, гІалгІай, иштта кхыдола къамаш. Сона хетачох, вай чІоагІа Федераци хьае безам болаш дале, цу халкъий автономеш меттаоттае еза.

Бакъда, Съезде бар кхы тайпара уйлаш яраш а. Масала, хІирий мехкара депутат Кузнецов. Цо шийна хур-могар дир Б. Богатырева выступлене тІа йоалаяь факташ харцъе гІерташ. Долче, Сталина, Бера лелаяь политика хьаллацар кхетаде дезаш дар цун къамаьла маІан. Бакъда, кІал кІийле йола исторически факташ харцъе воларах ше бІехьвалар мара хІама хургдац, къамаьл дер РСФСР халкъа депутат Кузнецов вале а. Майра ала могаргда, ше вахача мехкарча кулгалхошта товр де веннача Кузнецова ший декхар кхоачашде вІаштІехьдаьлар, аьнна...

Кузнецова мел дийцар кагдора депутаташ Іеш болча «Россия» яхача гостиница хьалхашка гулбеннача москвичаша, ленинградцаша, свердловчанаша, иштта кхыча регионашкара баьхкача наха бе яьхкача: «ЧІир леха нохчий, гІалгІай боагабаьрий! «Меттоттаде нохчий, гІалгІай хьакъехьара бакъдар!», «ХІара халкъа — ший автономи!» яхача лозунгаша.

—Цу дІадехарашца гуш дар нах цхьадолча халкъашца лелаяь геноцид харц лоархІаш болга, цар сий а бокъонаш а юхаметтаоттаяра тІехьа болга.

Со теш РСФСР халкъа депутаташа сталинизма, сеца латтера шерашка хьаІайна проблемаш юха ца бовлаш а нийсхонца а къоастаергхиларах. Тахан дуккагІболча депутаташа дег тІара хьаллоацаш йола гІалгІай автономи меттаоттаяра проблема цар йоагІача тайпара къоастае низ дІакхоачаргхиларах, Россе сийрда кхоане хургхиларах.

М. БАРАХОЕВ, тха спец. корр.

Москва—Грозный.

ГІулакххаш тоалуш доагІа

Токхамаша йоккха сагото тІаккхоачаяьй къаьнарча МагІалбике бахача наха. Царна новкъостала баькха хиннаб укх денош ка Ачхой-Мартановски районера викалаш. Фусамех бехача наха цар ера дукха поартал: юргІаш, кисеш, меттaлоачараш, кхыдар. Кхы тІа 50 палатка, 150 юргІа хьахьожабир укхаза ЦІеча жІарга обществас.

Цхьабакъда, хьал хІанз а чоалхане да. Арадувлац «Ленина байракх» яха районни газета. Цун редактора З. Г. Цечоева яхачох, типографи чухургйолча помещенена ремонт дІайолаяьй. Болх лерттІа дІабахийтац кхоачамболяаш гІишлон материалаш ца хиларо.

ТІеххьарча хана дийлхача догІо «Западный» оалача участкацара транспортни бувзам хоадабаьбар. ХІанз никъ тоабаьб, кхераме йолча участкашка жагІа а билла.

— Республика кулгалхошта дІахезад тха дехараш, — йоах Малгобекски горисполкома председатела Червова. — Ма эша цемент лургъя, аьннад цІенош хьалде безам барашта. Каст-каста боагІа токхам хиннача республика партийни а советски а органий кулгалхой. Боккха теркам тІабохийт тайп-тайпарча ремонтни службаша нах хица, электроэнергеца Іалашбара.

Кхоачамбоацараш дукха дале а, гІулакх кІезиг-дукха бокъалгахьа доалаш латт укх тІеххьарча хана.

М. ИНАРКИЕВ.

ТАРО ЙОАЦАЧА НАХА

— Дукха ха йоаццаш тхона хайра Москве а хІаьта Подмосковье а байдда лелаш бахарах беха нах Іеш болга — йоах Назранерча ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» завода болхлоша РСФСР халкъа депутатий I Съезда цІерагІа шоаш яхьийтача телеграмма тІа.— Іодахьийта хиннача кхыча къамашта мо тхона, гІалгІашта дика хов иштта гІелал кхаьчача нахагара хьал. Тха завода болхлоша шоаш шин дийнахьа даьккха алапи — 15000 сом дІадахьий лаьрхІад царна.

Берригача вай мехкарча къахьегама коллективаш а дехар ду оаха цу тайпара шоай цІеноех - вахарах баьнача наха дег тІара къахетам бар».

Ала деза: царна дІадохьийташ дола алапи доаккха деношка санна хьинаре кхехьийгадац «Электроинструмента» болхлоша цІаккха а.

М. КАРАЕВ.

ОРГКОМИТЕТА АРГІАНАРА ЗАСЕДАНИ

Тахан денз ГІалгІай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитето беча балхах дувца дага да тхо. Оргкомитетах дувцаш дола тайп-тайпара эшаш доаца хабараш юстара дусаргда из болх оаха шоана дукхагІа ме бовзийт.

ДІадоладаь гІулакх дизза кхоачашде дала аьттув болба вай!

Укх деношка хилар ГІалгІай автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета аргІанара заседани. Цига дийцар укх шера 5-ча марта «Правда» тІа араяьнна провокационни статья бахьан бархІ дийнахьа город Назране гулъенна хиннача гІалгІай къаман митинге вІашагІъеллача координационни совето даьчох, цунна хьалхашка латтача декхарех.

— Митинг чакхъяьннаяле а, ГІалгІай автономи хьаяра дош къоастадаь даьннадац, цу гІулакха СССР Лакхехьарча Совето вІашагІъелла комисси шийн болх чакхбаьккха яьннаяц. Паччахьалкхено доагІаш дола дош аьннадац, цудухьа координационни совето шийн болх чакхбаьннилга лархІац. Цудухьа гІалгІай халкъо шийн бокъо йоаккхаш лаьцана машареча парламентски наькъа тІара цхьа саг ца воалийташ, гІалгІай халкъа шоллагІча съездо хержача Оргкомитетаца, «Нийсхо», «Даькъасте» яхача а кхыча а гІалгІай общественни организацешца цхьана дизза а цІена а из декхар кхоачашдеш хила еза из совет.

Май бутт чакхбоаллаш городе Сухуме хилар Къулбаседа Кавказа лоаман къамий ассамблея заседани. Цига яха хилар гІалгІай халкъа делегаци. Куштов Ахьмада белгал мадаккхара, цига дийцар дІадахача бІаьшере Іехадеш-ледеш Кавказа къамаш Турце, кхыча Іарбий мехкашка дІаухийташ паччахьо лелабаьча тийшача балхах. Цу наькъа байнача наха памятник оттаде чІоагІдир ассамблея заседане гулбенначар. Къоастайир из оттадергдолаш йола моттиг. Из форда йисте. Цул совгІа, укхаза белгалйир Къулбаседа Кавказа лоаман наькха съезд хила еза ха. Из хургья сентябрь бутт бовш город Нальчике.

ГІалгІай автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета арахецаш долча «ГІалгІай дош» яхача газета балхах дийцар.

• *Дикача нахах*

Либе Іул

Наьсарен района «Маяк» яхача совхозе се вахача эггара хьалха дагайох сона (гаьнара воагІача воІа шийнана санна) укхазарча № 1 йолча ферме телятницалла болх беш йола йоккха саг (80-тІара яьннай из) — Базалаева Либихан.

Совхоза конторана гаьна яц из вай ювца ферма. Цунна аьрда оагІорахьа ях вай ювца Либихан а цох хьабаьнна дезал а. Цхьа шийн тайпара зІамига юртилг я из. Из вІашагІъеллар — Либи я. Ишта оал цох укхазарча хьайбаш леладераша.

Либи йолча зІамигача цІалга чу чай молаш се вагІаш дагавехар сона 600 шу хьалха ваьха Іарбий дийша саг. Шийн васкета тІа цо дехар даь хиннад: са чурта тІа ага сурт диллалаш, аьнна. ХІанз а тІехь философашта доашхалуш дац из дош. Сел Іилмаш дийшача саго мишта оал: са чурта тІа ага сурт дилла, яхаш шекбувл.

Бакъда, Либес цу сахьате даьшхар из дош шийна хеттача тайпара. «Бер санна цІена волаш дІавода со бакъ-дунен чу яхилга да из» — аьлар цо.

Ца теша хала да цу дешах. ТІаккха, ягІаш-ягІаш дага а деха, аьлар цо: «Са васкет укх тайпара хургда: «Ферма гаьна боаццаш уллача лакхача гув тІа дІа а йолла со, чурта тІа Іасилга сурт а дилла». Вегаш борий хац сона, цу Іарбечо аьнначул я чІоагІагІа хет сона Либе васкет. ХІана аьлча, зІамига йиІиг ше йолча хана денз (СибарегІа вай Іодахьийтача хана а цигара вай цІадаьхкача а) Іаьсий кхедеш дарна Іуьнал деш хьайоагІа из. «Маяк» совхоза базе цаІ етт бац, гаьннара цо цІи яьккхача цунгахьа лерг ца дуллаш, цун оаз ца йовзаш. ХІана аьлча, цо кхедаьча, цо хьийстача Іаьсех хьахинна Іул да из.

— МалагІча фух доахан да шун дараш? — аьнна аз хаьттача, ферма заведующе Нальгиев Бахьаудина аьлар: Либе фух да, цудухьа шурийна а дика да».

Я а я из ферма тахан районе кхычарна юкъе шурийна а хІаьта ден-бус хьайбашта ІотІакхетача дулха-дозала а толашагІа лоархІаш.

— Са Іул дикагІа да, — яхаш хьест Либес бургацилгаш мо йола батамилгаш шийх хьахьекха Іаьсий.

Да а да Либе къона Іул дуккха ховхах, цІенах а бемех а. ЦІена фо да уж латтача, йІайха я. Шоай хана хьежжа, клеткаш чура клеткаш чу доахаш дІа-хьа нийсду уж Либес. Цудухьа дегІа а цхьатарра да хІара группе мел латта Іасилг. Цхьадараш «гІарчІ-гІарчІ» яхаш шоай зІамигача церганица йол юъ, шоллагІа дараш Либе карара шура мел шуша чура. Итт ди даьлча из йолча кхоач ферме хьахинна керда Іасилг. Эггара унзарах дола лазар дачен. Цу лазара дарба Либена дика хов. ЧІоагІа даь чай а моладий дІадоакх цо из. Цхьаккха молха а эшац Либена цу гІулакха.

— Цо кхедаьча Іаьсех хьахинна доахан да оаха деттараш, — аьлар доаркас Яндиева Радимхана. — УнахцІена да уж. Цу тІа, саг мо мух йоагІаш е дог кІаьдлуш а хул Іа човхадича е хьаьстача. ГІожа дош ла магац царна.

Тамаш а яц. Хилар со, ладийгІар аз Либе шийн Іаьсашца деча къамаьлага: «Хьо мича дода?», «Эсала хІама дуъ Іа, етт хургбац хьох», «хьадел нани йолча, цамогаш ма хилалахь». Ишта къамаьл да-кх бІаь совгІа долча Іаьсаштеи Либенеи юкъе ца хаддаш латтар. Царна йистхила ховре-м, Либи дар а хьеста мегар иштта.

Дуккхача шерашка (дегІаца дукхагІа низ болча хана) деррига совхоза Іаьсий Іул ше леладора Либес. ХІанз цхьаькха телятница а леха, цунга ах Іул дІадендад цо. Либи ше морг я цо шийна лаха новкъост — Нальгиева Забрат а. Из а я иштта из болх безаш а хІаьта шийна ца ховр Либегара хьаэца, Іомаде ловш а.

— В. И. Ленин ваь ди сенца дездир Іа? — аьнна аз шийга хаьттача аьлар Либес:

— Хьажал, дІа-а хьалтеха йоаллача плана тІа: мел доза ІотІакхета деза ден-бус хІара Іасилга?

Хьежар со.

— 350 грамм. — ях аз.

— ТІаккха хьажал, тараз тІа даьха уж эзача хиннар.

— 650 грамм, — ях аз, гІад а ваха.

— Из дар-кх цун ден аз кийчдаь хинна совгІат, — аьлар Либес, бІарг сийрда а баьнна.

Ийцлац Либена шийн наьках тІа йоалла Ленина орден.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

ГОРЧХАНОВ ІАЬЛА

ГІалгІай къаман сий дола къонгаш

Горчханов Іисий Іаьла ваьв 1897 шера цу хана Терски областа чуйоагІаш хиннача Пхьиленъонгий - Юрта ахархочун дезале. Дешара чІоагІа тІаккхуш вар кІаьнк. Назрань яхача БурокІалхарча крепосте шин классагІа латта училище яьккхачул тІехьагІа, деша вода Буро тІа ремесленни училище. Цул тІехьагІа из деша отт Москверча электротехнически институте.

Шийн ткъеста шу даьлча, Терски областе бичераховаш гІайттача хана, гІалгІаех эггара хьалхарчарца большевик хул цох. 1925 шера шийн анкета тІа цо язду: «1918 шера сентябрь беттаденз парте член ва, партийни билета № 72274, социальни положени — гІулаккхера саг, керттера говзал — электрик, образовани — йистепкханза лакхера.

ДЕНИКИНЦАРА хала тІом дІаболалу 1919 шера. Цу шера 4 феврале Мочкъий-Юрта Г. К. Орджоникидзе вІашагІтехар гІалгІай халкъа съезд. МоастагІа вохавалцца лата сопам тІайийцар съезде. Цига хержар 11 сагах латта оборона Комитет, Цунна юкъевахар Горчханов Іаьла а. Деникинцаша гІалгІай юрташ дІалийцачул тІехьагІа, Горчханова дукха болх бу наха юкъе. Подпольни ревкома агитатор, парте подпольни ячейка бюро член хул из.

1920 шера 4 апреле Навсаре чакхъяьлар гІалгІай халкъа съезд. Цига дакъа лоацаш бар Орджоникидзеи Кирови. ГІалгІай мехка Советий Іаьдал этталга дІакхайкадир цу съезде. Цига гІалгІай ревком а вІашагІтеллар. Ревкома юкъевахар І. Горчханов а. Цу шера сентябрь бетта Баку хиннача Малхбоален халкъий хьалхарча съезде дакъа лоацаш а хилар Іаьла.

1920 шера 1 октябре Горчханов хьожаву Терски областа окружной собеса заведующелла.

Цу шера ноябрь бетта хилар Терски областерча халкъий съезд. Цо дІакхайкадир Горски Советски Социалистически Республика вІашагІъеллалга. Цунна чуйоагІар ГІалгІайчеи Нохчийчеи. Цу съезде а дакъа лоацаш вар Горчханов.

1921 шера апрель бетта Владикавказе хьайийллар Горски республикай Советий учредительни съезд. Цига хержар республика Лакхера доалдара орган — ГАССР ЦИК. Цу дийннахье а Горски Центральни Исполнительни комитета хьалхара сесси чакхъяьккхар. Цига Горчханов Іаьла оттаву социальни Іалашон Халкъа комиссаралла. Бакъда, дукха ха ялале е вешта аьлча, 1922 шера цхьоалагІча январе из хьожаву ВКП(б) Назрановски окружкома председателалла. 1923 шера хилар ГАССР IV съезд. Цу съезде къамаьл деш Горчханова белгалдаьккхар: «НКВД аппаратах аьлча, цу Наркоматах дола дош чІоагІдаьд Москве, вай вахара юкъе а доаладергда, хІаьта Горски ЦИК-е административни отдел хьае, аьнна, предложени а еннай».

Цу ханашка Горчханова айхха дакъа лоац ГІалгІай партийни советски аппарат вІашагІйоллача. 1924 шера июнь бетта вІашагІйолл РКП(б) областной оргбюро, цунна юкъе вуг Горчханов. ХІаьта 14 июле ГІалгІай РКП(б) оргбюро заседани хул. Цига тІайийцача соцам тІара да ер мугІараш: «Ревкома завотдел хоржилга. А. Горчханов финотдела заведующелла хьожаволва, хІаьта хьем боацаш шийн декхараш кхоачашде а волалолва».

Цхьабакъда, партийни, советски, боахама органий балха тІа вІашдухьаленаш а ца кхетараш а нийслора. Групповой къовсам бар. Шийна хеташ дар юхь-духьала дІаоалаш, доаттІар хьадехаш, принципиальни саг санна чакхваьлар из цу юкъа.

1924 шера 3 октябре РКП(б) гІалгІай оргбюрога укх тайпара чулоацам бола кьаьхат дехьийт Горчханова: «Со цІаккха а езаш хиннавац моттийта лелаю дипломати, хІана аьлча, цох хьабала пайда боацандаь. Кхыметтел сох лаьца дешаш РКП(б) оргбюрос со юкъе а воацаш къестадеш хилар а цунна тешал долта хьагойташ да, цо цІаькха а хьахойт цу организацена со наьха саг волта. Цхьанна а советски организаце, ма дарра аьлча, цхьанна балхах ка яргьяц нагахьа санна из болх беча сага инициатива хьаллоацаш ца хилча, хІаьта цу тайпара бола новкъостий вайна юкъе болаш ба. Цу гІулакхо доккха зе ду балха. Цу тайпарча хьалашка сайна болх булургбоацилга хаьдда дІахойт аз. Цудухьа дехар а ду сайна тІадехкача декхарех со мукъавалийтар. А, аьннадале, финотдела дІахорча балхах бола бехктокхам сайна тІера дІабаккх аз».

ЦУ каьхато дика гІулакх дир. 1924 шера 15 декабре гІалгІай обкома бюрос шийн заседане Горчханов бюро обкома членалла хорж.

1925 шера 19 январе ВКП(б) ГІалгІай обкома пленумо Горчханов Іаьла ГІалгІай Совета председатела заместителалла хьожаве рекомендаци лу.

1925 шера 25 январе хьайийллар ГІалгІай Советий хьалхара съезд. Цига ревкома меттел къахьегамхой депутатий исполнительни комитет харжа езаш яр. Паччахьалкхен бюджетах лаьца доклад йир Іаьлас.

Горчханова, духхьал шийн болх баь ца Іеш, дукха боахама дешаш а хулар къестаде дезаш. Къаьстта теркам тІабохийтар цо юртбоахама. Цо дика кхетадора хий ца дуллаш хилча юртбоахама культурай хьувкъам лакхбе йиш йоацилга. Цудухьа Горчханова инициативагІа 1927 шера Алханчуртски канал де доладу. Цига шийн керттерча декхаращца цхьана гІишлон правлене председателалла а хьожаву из. Цу лостамагІа баьча балхах дагалувцаш парте ветерана М. Льянова дувц Москве ше Горчхановца вІашагІкхетарах:

«Али Исаевич ваьхача гостинични номере сона бІаргавайра тІабувхача гІирсах тоавенна цхьа саг.. Горчханови изи чертежашка хьежаш боахнар. Хьаьша дІавахачул тІехьагІа, Горчханова вовзийтар сона из: «Из Ростовера Калиманов вар. Алханчуртски канала проект оттаьй цо. Из Іодиллачул тІехьагІа вай хий дала таро хургья Ачалкхенашта, кхыча районашта. Цига йоачаш кІезига хул, керттера дар, Алханчуртски яьссалена вахар лургда вай».

1928 шера 13 октябре парте Къулбаседа-Кавказски крайкомо ГІалгІай автономни областа викалашка, гІалгІай къаманга хаьтта хІама а доацаш, соцам тІаэц: «Владикавказ яха город Къулбаседа ХІирийченна дІалойла», аьнна. Из хоам Іалаьмате сиха дІабаьржар массанахьа.

ГІалгІайче бахача наха чІоагІа халахетар хилар цу соцамах, хІаьта гІалгІай халкъан хІирий халкъан юкъе цатоамаш дувла а даьлар.

Цу чоалханеча хьалашка ВКП(б) ГІалгІай обкома бюрос 16 октябре ладийгІар обкома секретара «13 октябре Владикавказ яхача города хьакъехьа крайкомо баьча соцамах» долча дешага. Из дош массе оагІорахьара техкачул тІехьагІа, укх тайпара резолюци тІайийцар бюрос: «ХІанзарча хано дІадеххача тайпара тхо хаьдда духьала да Владикавказ яха город Къулбаседа-ХІирийчен областа дІаялара, хІана аьлча, из хила а хиннай, йолаш хьа а йоагІа ГІалгІай областа боахама а культурни а центр. Краяс яьча решенена раьза хургдац тхо. Из дош ВКП(б) ЦК хьалхашка дувца оттаделга дех. ХІаьта Москве цу гІулакха викал а ваь вохийталва облисполкома председатель Горчханов».

Цунца цхьана, ГІалгІай протест йийца ялалца, крайкома решени чІоагІ ца яр дехащ Сталинга телеграмма а яхьийтар. Цул совгІа, ГІалгІайчене болх баьча къаьнача болхлошка Орджоникидзега, Фигатнерага, Назаретянага цох хоам беш язделга а тІадиллар.

Горчханов Іаьла Москве кхаьчар. ШоллагІча дийнахьа из хилар ВКП(б) ЦК организационни отделе а СССР ВЦИК-е а. Цхьабакъда, ше бенача паькъа хІама къоастадудаланзар. Цу дийннахье ГІалгІай обкоме хьалхара телеграмма яхьийтар Горчханова. Цун чулоацам бюро членашка дІабовзийтар обкома секретара И. Б. Зязикова. Цу телеграмма тІа йоахар: «ВКП(б) ЦК ховш хиннадац Владикавказ Къулбаседа-ХІирийчен областа дІаялара хьакъехьа крайкома решени тІанийцалга». Горчханова еннача цу телеграмма кІезиг-дукха сатедир ГІалгІайчен кулгалхой, цар лаьрхІар партийни организацешка ювцарца телеграмма чулоацам берригача наха дІабовзийта. Цунца дувзаденна парте обкома бюрос ВКП(б) ЦК дийхар крайкома соцамга юхахьажар. Владикавказ Къулбаседа-ХІирийчен областага дІаялара дош юхасоцадар.

ИЗ дош дувцаш тІаийцача соцам тІа йоахар: «Парторганизацена хІама ца а ховш, крайкома соцам шийна болча пайдана тІаберзабе гІертача антисоветски элементашта дагардар чакхдалийта йиш яц. Цу цхьан ханна райкомашкеи юххьанцарча партийни организацешкеи тийшаболх бара тІаерзаяь йола крайкома решени ше мазара дІайовзийташ наха юкъе кхетама болх бе беза. Цу тайпара наьхат кийчделга Эсмурзиевна тІадуллалда. ЦК из дош дувцара кхы тІа Москве командировке хьожаболба И. Зязикови Ю. Албогачиеви». Цу резолюце текст парте Къулбаседа-Кавказски крайкоме а дІаяхьийтар.

Цу тайпарча решенена чІоагІа раьза хиланзар парте крайком. ЛаьрххІа комисси вІашагІъеллар крайкомо цу дешага хьажа. Цунна чубоагІар: Баланхин, Евдокимов, Булат, Синицын, Питковский. Уж Владикавказе хьабаьхкар, цига царна боккъонца дайзар парте крайкома решене ГІалгІай автономни областе оттадаь социально-политически хьал.

18 октябре болх бе йолаелар районни партийни конференцеши юххьанцарча партийни организацей собранеши. Цига дувца оттадаьо ши дош дар, Владикавказ Къулбаседа-ХІирийченга дІаялар лаьрхІа крайкомо тІанийша соцами цу дешах гІалгІай обкомо лаьрхІари. Конференцешкеи собранешкеи тІанийдаьча соцамаша парте ГІалгІай обкома бюрос лаьрхІар къоабалдора, парте крайкома решени харцйора.

20 октябре Къулбаседа-Кавказски крайкома бюрос ладийгІар комиссе докладага. Бюрос тІанийцар укх тайпара резолюци: «Крайкома директива кхоачашъяра меттел дезорганизаторски болх дІабоалабаьб ГІалгІай обкомо. Крайкома решенех дош ца хетар санна хІама лархІа доагІа цох. Горчханови Зязикови бехктокхаме озалба из бахьанце. ГІалгІай коммунисташта юкъе из решени дІайовзийташ кхетама болх бара крайкома бехктокхаме болхлой хьожаболба Владикавказе».

Цу дийннахье ГІалгІай обкома членаша парте крайкома хьалхарча секретарагара А. А. Андреевгара дийхар из дош ГІалгІай обкома пленуме дувца оттаделга. Вокхо пурам делар. Крайкома секретара Ивановна ГІалгІай обкома пленум кийчъелга тІадиллад, аьнна, телеграмма ера.

Цу гІулакхо кхы а чІоагІагІа кхохкадир областера социально-политически хьал. ВКП(б) ЦК хьалхашка шийн решенена реабилитаци е гІерташ Къулбаседа-Кавказски крайком 22—23 октябре юха а хьежар Владикавказаца дувзаденнача деша хьакъехьа комиссе баьча хоамага. Крайкома бюро соцам тІа да: «Владикавказ города хьакъехьа крайкома бюрос белгалдоаккх, ГІалгІай обкома ЦК латкъа бокъо хилар, цунца цхьана цхьаккха тайпара мегаргдолаш лархІац, антипартийни а лоархІ, партийни дисциплинага диллача, ГІалгІай обкома кулгалхоша леладу гІуланкхаш. Партийни организацешка боагІаш бола теркам тІа ца бохийташ хьежаб цу дешага».

Крайисполкома фракцена тІадуллалда ГІалгІай автономни областа бюджетага хьожача хана социально-культурни юртбоахамех хьашташта мел эхча эшаргда хьожалга. ГІалгІайчен административни центр хьаяра дош къоастадара ГІалгІайчен областе авторитетни комисси хьожайойла. Комиссе председателалла чІоагІволва Дорощев. Крайкома пленум чакхъялалца комиссе шийн болх дІаболаболба».

ИЗ соцам дІабахьийтар ЦК, Сталинга, Молотовга, Кагановичага, Рябовга. 1928 шера 30 октябре Москвера Горчхановгара шоллагІа телеграмма кхаьчар. Цу тІа цо белгалдоахар, гІулакх меттахьа ца доалаш хилари хувцаденна хІама ца хилари. Цу дийнахье обкома секретара И. Б. Зязикова бюро членашка дІабовзийтар телеграмма чулоацам. Цул тІехьагІа бюро членаш шекбувла баьлар крайкома шийн решени хувпаргхиларах. ШоллагІча дийнахьа обкома бюрос ладийгІар Зязиковеи Дахкильговеи докладной запискашка. Бюрос соцам тІайийцар Горчхановеи Зязиковеи ЦК язъяь докладной запискаш могаеш. Цу соцам тІа йоахар: Москвера доагІаргдолча жопага хьежжа Зязиков Москве юхаваха декхарийла волва. ГІалгІай обкомага хаьтта хІама доацаш, партийни организацешта хьалхашка чІоагІа чоалханеча хьале крайкомо ГІалгІай обком оттаяь хилар.

Ноябрь болалуш ГІалгІайченера хьал кхы а чІоагІагІа ирделар. Автономни областе крайкома комисси хьожае езача дІакхаьчар гІулакх. ГІалгІай партийни активаца цо яьча собране пайда боалаш хІама дизар. Владикавказ ХІирийченга дІаялара йола решени йизза хьаллапанзар. Цу хьакъехьа даьча хоржамашка 5 саго вІалла кулг хьал а айдинзар.

1929 шера ВКП(б) ЦК, Къулбаседа-Кавказски крайкомо ГІалгІайче Нохчийченех дІатохалгах бола соцам тІанийцар. Из дош къоастадара автономни областашка парте крайкома инструктор Богданов хьожавир. ГІалгІайи Нохчийи обкомий бюрой дІакъайла заседани йир цо. ГІалгІайчен обкома бюро членаша дІахайтар сов сиха вІашагІтохара шоаш дукхала болга. Уж хьаллаьцар Нохчий обкома дукхагІча викалаша. ВІзшагІтохара тІехьа ши саг мара хиланзар.

Парте нохчий обком 9 январе юха а цу дешага хьажа а хьежа, хьаллаьцар из, цул совгІа парте крайкома инструктора Богданова еннача предложенех Нохчийи ГІалгІайи обкомий болхлой (уж ши область вІашагІтохарца дувзаденна) совещани е лаьрхІар.

Цхьабакъда, Нохчийченерен ГІалгІайненерен социально-политически хьал ирденна хиларца ВКП(б) ЦК-и парте крайкоми из дош ден повестка тІара цхьан юкъа Іодакка дезача кхаьчар.

Горчханов дукха хиланзар ГІалгІай облисполкома керте. Парте Къулбаседа-Кавказски крайкомо 1931 шера из кхыча бехктокхамеча балха тІа хьожаву. Крайисполкома гІишлон отдела председателаа заместителалла. Цу кердача посте а дукха къахьега таро хиланзар Горчханова.

1932 шера 10 сентябре парте ГІалгІай обкомо дехарца парте крайкомо гІалгІай облисполкома председателалла оттаву Горчханов.

Цига балха эттача шоллагІча дийнахьа облисполкома кадраш вІашагІтоха волалу из. Шийна тІадилла декхар кхоачашдарал совгІа, Горчханова хьинаре дакъа лоац промышленность, культурана, унахцІенонна эша къаман кадраш кийчъеча.

ГІалгІай автономни областъ хьахинна 10 шу дизара хетаьча торжественни собране Горчханова белгалдаьккхар, эггара халагІа йола а чакхъяьнна хилар. «Власть труда» яхача газета тІа араяьнна интервью цо укх дешаща дІайолайир: «Революци ялалехьа цхьаккха хІама дацар вай. Школаех — шин шера цаІ. УнахцІено лораелга вІалла фуд а хацар. Юртбоахаме пайда а болаш хІама дацар. Промышленность вІалла яцар. ХІаьта область хьахинна итт шу дузаш яр 22 предприяти, 35 школа, 11 техникуми профтехшколеи. Юртбоахама культураш дІаюш дола лаьтташ шозза алсамдаьннад. Хьадиллад 25 изба-читальня.

Газето доккхал а деш дувцар Наьсаре мехка дикагІа йола хьайра хьалъе йоларах, тІеххьарча ялх шера керда школаш хьаяра 763 эзар сом дІадахийта хиларах. Нагахьа санна 1927/28 шерашка ГІалгІай областа хьожаяь кредиташ 1 миллиони 255 эзари сом хиннадале, хІаьта 1929/30 шерашка 2 миллиони 129 эзари сом хилар, царца цхьана Алханчуртски канал хьадара 1 миллион сом.

1933 шера ВКП(б) ЦК-и, парте Къулбаседа - Кавказски крайкомои юха а город Орджоникидзе Къулбаседа-ХІирийченна дІаялара дош оттадир.

ЦУЛ тІехьагІа ши кІира совгІа ха яьлча ВЦИК-а соцамагІа город Орджоникидзе Къулбаседа-ХІирийченех дІатехар. Из дош административни наькъаца чакхдаьккхар. Политически а, боахама а, культурни а центрах даьлар гІалгІай къам.

Цунца цхьана Нохчийи ГІалгІайи автономни областаш вІашагІтохара дош а эттар. 1934 шера 14 январе В. И. Ленина цІерагІча культура Двореце къаьст-къаьста залашка шоай болх дІадаболабир Нохчийи ГІалгІайи Советий Чрезвычайни съездаша. СССР ВЦИК-о 1934 шера 15 январе укх тайпара соцам тІаэц: «ГІалгІай автономни область Нохчий автономни областаца вІашагІтохарахи город Грозне цун центр а йолаш, Нохч-ГІалгІай автономни область хьаярахи».

Цу дийнахьа хиннача Нохч-ГІалгІайчен областной исполнительни комитета хьалхарча пленума заседане А. И. Горчханов облисполкома председателалла хержар.

Массе оагІорахьа Нохч-ГІалгІайче дегІайоалаяра Горчханов Іаьлас юкъеднхьа дакъа боккхача лоархІаме да.

Из дуккхаза а хийржав ГІалгІай, Нохч - ГІалгІай обкомий, облисполкомий, парте Къулбаседа - Кавказски крайкома, крайисполкома членалла. Из хиннав ВКП(б) XVII съезда а цунца цхьана СССР Советий, 12—17 РСФСР съездий делегат. Из иштта хиннав СССР ЦИК член а РСФСР массехк созыва член а.

ЦХЬАККХА хІама гунахьа доацаш, морхаш Іаьржъяла йолаелар Горчхановна гонахьа. ЧІоагІа унзарен халеи ха яр из. Цу ханарча хьалах лаьца шийн дагалоацамашка партеи къахьегамеи ветерана, персональни пенсионера М. Льянова язду: «1937 шера Горчхановнеи вай республика бехктокхамеча кхыча болхлоштеи духьала областной газеташа аьлдитташ дувца доладир. ХІара номер тІа хІана яц, аьнна, яр компрматериалаш. Массарел а дукхагІа А. Горчханов бІехве гІертар уж. Цу деношка со каст-каста хулар цун кабинете. Цхьаккха хІама шийна ца ховш санна вагІар из, веррига а балха ше дІа а луш. Газеташа дувца аьлдитташ вІалла теркал а дицар цо. Кхыметтел бегаш бара а тІера вар. Ше лацале цхьа ди хьалха цо аьлар: «ХІанз со дика кхийттав «каьхата фуннагІа а лов» яха эрсий халкъа кица мел кІоарга чулоацам болаш да». Из тешаш вар ЦК-ра Грозне нах хьа а баьхка, цар деррига а къоастадергхиларах.

СССР-еи РСФСР-еи ВЦИК, Нохч - ГІалгІай облисполкома член хилар теркал а ца деш, гІожагІча тайпара закон а телхадеш, 1937 шера 19 сентябре Нохч - ГІалгІай АССР НКВД органаша лаьцар Горчханов Іаьла. Цу хана сесаг Чабхан Васильевна кхелха а кхелха, массехк шу даьннача йиІигаца Азайца вар Горчханов. Цунна гуш дІавигар да. Ше дийна мел йолча хана дицлургдоаца из нийрча сурт бІаргадайра Іаьлий Азайна.

Иштта доацар хьавІашагІа а дехкаш, цхьаккха хІама гунахьа доацаш, Нохч-ГІалгІайченера 80 партийни советски болхло лаьцар. Царех дукхагІбараш вІалла прокурора санкци а йоацаш чубеххар.

1937 шера 27 сентябре облисполкома председатела заместитела, республика РКИ председатела Медведева докладагІа Нохч-ГІалгІай облисполкома президиумо тІанийцар укх тайпара соцам: «Халкъеи партеи моастагІа а буржуазни националист а хиларах тарра, Горчханов Нохч - ГІалгІай АССР исполкома пленуман президиуман юкъера дІавоаккхалва».

1937 шера 8—10 октябре парте Нохч - ГІалгІай обкома шоллагІча пленуме вера ЦК секретарь М. Ф. Шкирятов. Цига тІанийцар обкома бюронеи пленуман юкъера Горчханов дІаваккхарах йола решени. Цунца цхьана соцам бир халкъа моастагІа ва, аьнна, лацар бахьанце партера а из дІаваккхара хьакъехьа а.

1937 шера 2—3 ноябре облисполкома йиълагІча пленумо чІоагІйир облисполкомеи исполкома президиумеи члений список. Цунна юкъевоагІар 40 совгІа саг. Хьалхарчарца Горчханова тайпап цІи латтар цу тІа. Из список чІоагІъе СССР ВЦИК Іояхьийтар. Из моттийта даь хІама дар. Цу хана уж берригаш а лийца набахта чубоахнаш бар. Царна тІаувттадора доккха Іазап. ВІалла ца даьча хІаманна «дарий» дайтар лийцачарга етташ - Іетташ.

Горчханов а юкъевоагІащ хиннача группана йола процесс чакхъяьккхар 21 октябрера 28 ноябрга кхаччалца йолча юкъа. Къулбаседа - Кавказски тІема округа тІема трибунало топаш тоха суд йир Горчханов Іисий Іаьлийна, хІаьта дукхача кхычарна набахта чубахка тайп-тайпара ханаш техар.

Шоаш хьалха даьча лоткъамех юхабаьлар суде цхьабараш. ХІана аьлча, следстви йолча хана низагІа харц дарий дайта хиннадар царга. Цудухьа, 64 сага яь судаш цІенъяь дІаяьхар, хІаьта Горчхановнеи цунца хиннача 7 саган топаш тоха, аьнна яь суд 10 шераца хийцар.

1956 шера 13 июне керттерча тІема прокуроро еннача протестах Лакхехьарча судо Горчхановнеи, цунца хиннача ворхІ саган яь хинна приговор дІаяьккхар, ца йоагІаш яь хиннадаь. Бакъда. парте мугІарашка из меттаоттаваьвац 1989 шера октябрь бетта мара.

Г. ЕРЕЩЕНКО,
ЧИНИИИЭСФ воккхагІвола Іилман болхло.

Тхога язду

•

Баркал шоана, лораш!

Ханашка диллача къона бола уж нах хирургаш ба: Касумов Рамзан Саид-Хасанович, Ахмадов Муса Яхъяевич. КІоаргга Іомаяьй цар атта йоацача шоай професе къайленаш. 1989 шера ноябре — декабре унахой менге тІа иллай со цхьоалагІча горбольнице. ЦаІаш дІаухар дарбаш чакхдаьнна, цамогаш хиннараш хьачуухар. Белгалдоалаш дар фу дар аьлча, царгара а вонхаргара а хьахозаш хиннараш лораштa доаха ловцаш, баркала дешаш дар, Іуйрийна еча обходал соагІа, массехказа боагІа уж дийнахьа палаташка. ХІаьта дежурство йолча хана бийсанна а хьеж уж пациенташка фу хьал да. Цига айса баьккхача массехк бетта се тийшар со цар къахьегам атта ца хиларах.

Аз 1942 шера фельдшера специальность а йолаш медицински техникум яьккхар городе Калинине. Цу шера 2-ча июле Калинински фронта хьалхарча мугІаре нийсъелар со, чакхбаллалца тІем тІа хиннай. Нохч-ГІалгІайче болх бе хьожайир со РСФСР унахцІено лораяра министерствас. Иштта айса мел яьккха ха медицине болх беш яьккхай аз. 1976 шера денз салоІаш я. Аьтта пхьарса тІехкашта лазар кхийттад сох. Из лазар харц а даьнна, пхьарс беста болабелар, тІехьтІехьа дукхагІа айлора дестам, пхьарс дІабаккханза баргбоацаш кхераме дийрзар лазар. Иштта нийсденнадар из, дарба ца деш сай бехкагІа гаьнадалийтадар аз лазар, пхьарс боацаш йиса мегаш дар гІулакх.

ЦІенача дег тІара баркал оал аз се цу балех яьккхача сай хьамсарча лораша: Касумовнеи Ахмадовнеи.

Шо лоархІаш йола КАТЫШЕВА Мария Ивановна, тІемеи къахьегамеи ветеран.

ХІана дехар тІий?

Малгобекски района Долакоа яхача юрта юкъе доалла тІий дехад. ХІанз духхьашха хинна хІама дац из. Дукха рузкъа доаде дезаш хул из меттаоттадеши тоадеши. Се шофер хиларах тарра, каст-каста цунна тІехьавувла везаш хул со. Цудухьа сона дика довз из дохара бахьан. Цох дувцаргда аз.

ТІий тиллад ворхІ-бархІ метр шорал долча ора тІагІолла. Цхьан хана хьастара доагІача хин тоатоло баьккха «никъ» ба из. ХІанз хьаст а тоатол а доацаш да. Цхьабакъда, догІа дийлхача дийнлу ор, хІаьта йоккха йоачаи хилча, бокъонца хьалдуз из, коачлу цун оамал.

Дале а, тІий харцара бахьан из дац. Ора дехьен сехьен бахача наха нувхаш дІакхувса моттиг яьй цох. Уллув гІолла хьалволавелча, укхаза го йиш я гІадамий чІегІаш, аьшкаш, кхыметтел бІарча машеаний каркасаш. Царна дІатІатоха кога гІирс, типпенна барзкъаш, кхо.

Доккха догІа дийлхача цу нувхаша дІаюкъ тІий долча яда турбаш. Даха моттиг йоацаш дисача хиво хоарпаду тІий. Иштта хилар хІанз а. Хатта лов Долакоарча юрта Совета исполкома болхлошка а депутаташка а: царна гаций из сурт? Бехке бараштa гІод тоха, уж бехктокхаме оза лоархІабац-те уж?

ХІанз Инаркъенгахьа дІайодача транспорта боккха го тасса безаш хул. ХІаьта цигара наькъаш бІаргадайча, моллагІвола саг бІогора воагІаргва. Йох машенаш, пайда боацаш доаду доагор, наха бохам боал. Кхерамеча хьалашка лела рейсови автобус, буровойшка дІауха «Татраш» «КамАЗаш». Цул совгІа, хІанз транспорт лела наькъаш чІоагІа готта да, духьала саг е бер нийсделча дІа-хьа верза моттиг йоацаш. Малав хатар хилча жоп лургдар?

КАРТОЕВ Мовли,
Инаркъе вахаш ва.

Лораде. Кходе. ЛархІа

Республикана тІера халонаш хиййца дІайоахалургйолаш я, аьнна хет НГІАССР Министрий Советерча энергетикерча хьалаштен из дегІаахаран тІахьожам лоаттабеча Республикански координационни совета члена технически Іилмай кандидата, доцента Имран Азизович Башировна. Цу хьакъехьа тха корреспондента цунца хиина къамаьл кепатох оаха.

Корр. Укх тІеххьарча хана, къаьстта а гуйран-Іан замалахьа, электроэнерги ца тоъаш бала хьег Грознерча а республикерча а промышленни предприятешха. ДІахо йодача хана из хьал тоадаларга даха дог дий?

И. А. Баширов. Укх тІеххьарча хана вай республике тоъал дукхагІа йоаккхаш пайда эцаш я энерги. 20 шера, масала, Нохч-ГІалгІайче пайда эцаш йола электроэнерги ворхІазза дукхагІа хиннай, хІаьта дІахо кхы а дукхагІа пайда эцаш а хургья.

ХІанз республике къаьстта халача хьал тІа эттад энергетически баланса гІулакх. Гуйран-Іан замалахьа къахьегача коллективай боахама гІулакхашта чІоагІа Іаткъ энерги ца тоъар. Иштта нийсденнад из гІулакх Армянски АЭС юхасоцаяр, энерги телаш йола кхы моттигаш ца хилар, энергех пайда эцаш йола керда потребителаш хьахилар бахьан долаш.

Корр. ХІанз малагІа проблемаш латт республикерча энергетикашта хьалхашка?

И. А. Баширов. Электроэнергетика даькъе керттера декхараш ераш да: наха кхерам ца хилийтара проблемаш къоастаяр; энерги кхое йиш хулийташ йола технологи кийчъяр, энерги тергйола керда моттигаш лахар. Электроэнерги яккхарца дувзаденна вай республика хІара шера феца дІаухийт могашала зене йолча хІамай 320 эзар тонн — йокъ, сангал, кхыяраш. Из бахьан долаш кислота увш дола доГІаш делх, сихха даш шаш, бІарччача мехкий экологи толхаю. Из да хІанз вай производствашка лелаеча тишача къаеннача технологех хьахулар.

Корр. Керда энерги лахара бош болх бий республика?

И. А. Баширов. Дунен тІа энерге керда тайпаш лех управляеми термоядерни реакци, шийла водородни энергетика кийчъяра, маьлха энерги яккхара наькъаца.

Энерги кхое йиш я биомассахи шоллагІча энергоресурсехи пайда эцара наькъаца. «Биомасса» яхача дешо чулоац лаьттах тІайоалача хІамаехи садоаллача хІамаехи хьаювлача веществай дерригa тайпаш, вахар хьаллоаттаду продукташи органически отходаши.

Юрта боахама продукци хьайоаккхачеи чакхйоахачеи Іалаьмате дукха отходаш хул. Уж вІалла пайда ца эцаш юс, е, пайда эце а, хайра хургдоацаш эп. Масала, юртбоахама отходех хьахулача биомассах доагор даккха йиш я уж котельнешка йоагаяра е спирт, хьаштдале, биогаз яккхар духьа чакххъяхара наькъаца.

ХІанз къаьстта а дукха хулаш латт городашкара арауха бІеха хиши отходаши. Анаэробни ферментаци юкъейоалаяро дикка лохдергда уж цІенъярга дІадодар, хІаьта цу цхьан ханна метани удобренеши яха йиш а хургья.

ЧоалханегІа болх ба хІанз укх сахьате кхалаж тІа дІа а кхувсаш гонахьара Іалам бІехдеш йола городашкара чІоагІа бытовой отходаш чакхйоахилга. Царех пайда эцалта вІаштІехьдаккха деза нувхаш йоагаергйолаш Іанара яьш а оттадаь уж чакхъяхарца.

Корр. ХІаьта шоллагІа энергоресурсаш Іа яхараш мишта кхетае езаш я?

И. А. Баширов. ШоллагІча энергоресурсашца лархІа езаш я производстверча отходий энергетически потенциал — газа, Іанара, дІайхача хин отходаш, кхыяраш. Цу ерригача хІамаех шоллагІа пайда эца мегаргба цІенош дІоахдара, дІайха хий телара, и. кх. дІ. Республика халкъа боахама дуккхача доакъошка, къаьстта а мехкдаьттахимически мехкдаьтта чакхдоахачеи доакъошка, шоллагІча ресурсай чотах кходе йиш я тоъал дукха доагор.

Вай республикерча предприятеша 16 процентага кхаччалца пайда эц шоллагІча ресурсех. Масала, «Грознефть» производственни объединене дикка гІулакхаш чакхдахаро йиш хилийтай хьалхагІа алашца зехьа йоагаеш хиннача 115 миллион кубометр попутни газах кхыча йоагоча хІаманна меттел пайда эца.

Цу даькъе бещ белггалара болх ба Нохч-ГІалгІай шекара заводе а. Предприятеши баха нахи йІовхалца Іалашбара схема эргаяьккха тоаяр бахьан долаш дикка кІезигьяьй дІаухийта Іы. ХІаьта шекара завода йІовхал, вентиляци, дІайха хий телара шоллагІча энергоресурсех пайда эцар бахьан долаш ТЭЦ-4 станце вІаштІехьдаьннад йІовхал дикка кхое.

Цу гІулакха дика опыт гойт красномолотовцаша а. Укхаза а иштта тоъал дукха йоаго хІама кхою Іанарца телаш хинна йІовхал хица тела яккхарах, пийшкашка йоагаеча газа кІурзах йоалача йІовхалах пайда эцара, оборудованена реконструкци ярах.

Корр. Іа мел дийца масалаш дика а хьаллаца мегаргдолаш а да. ХІаьта йІовхал кхом боацаш йоаеш йола коллективаш нийслой?

И. А. Баширов. Нийслу, къаьстта а «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене. Цун предприятешкара ТЭЦ-е юха чуя езаш йола Іанара конденсат я йиш йолчул дуккха а кІезигагІа я. ТІаккха цо лоху предприятей технико - экономически хьокхамаш, йоаго хІама йоагІачул совгІа йоагайт, оборудоване лерттІа болх барах бола тешам кІезигбу.

Йоаго хІама йоагІачул совнагІа дІаахийтар дувзаденна да сов йІоахъеннача Іанарах йІовхал телара пайда эцаш хиларца. ТІаккха, из бахьан долаш канализаце дІачукхувс итташ тоннаш Іанара конденсат. ХІара шера «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене предприятешкара ТЭЦ-а отходаши зенаши условни доагораца льацача миллионаш тоннашка дІакхоач.

ШоллагІа ресурсаш коммунальни боахаме пайда эца йиш йолаш эца безаш я. Масала, нагахьа санна А. Шерипова цІерагІча завода кулгалхоша завода йІовхал телача гІирсашта реконструкци яра белггалара гІулакхаш чакхдоахаре, завода низ кхоачаргбар Черноречен Кирова цІерагІчея поселкашка баха беррига нах йІовхала энергеца Іалашбе. ХІаьта цу тайпара харцахьа хІамаш долаш йола моттигаш, халахете а, вІалла йиица варг а воацаш, дукха я. Республика промышленностерча цу проблемах льаца дувца а дувц, яз а ду дукха. Цхьабакъда, гІулакх ше латтачара кхы меттахьа доалаш дац хІанз укх сахьате.

ДІаяздаьр **А. САДУЛАЕВ.**

Соахка бІаьстен хьалхарча деношка Ачхой - Мартановски района «Урожайный» яхача совхозе командировке волаш хьалхара вайзар сона бригадир - арендатор Эдильханов Зяуддин. Иъ гектар хургдолча кхай тІа нарсаш дІаювш воаллар из новкъосташца. Лаьтта дусташ санна, боккха, гІа а боахаш болхлошта хьехар деш, эшшачоа новкъостал деш вар. Лаьттан йоккха гала шийна духьала нийсъелча, из ший доккхача кулгашца хьабе а елла оатар цо. Иштта из зувш тхо латташ, тхо зе а зийна, хьатІавера Зяуддин. Тхо малаш да хайча цо аьлар:

Арендаторашта раьза ба

— Укх шера арендагІа оаха хьанийцай 71 гектар. 36 гектара тІа баьццара горох дІайийнай, 25 гектар помидораш я. Иштта, 6 гектар кабуц, 4 гектар нарсаш. ХІанз нарсаш дІаювш доахк тхо. Уж дІайийна дала мегаш да тхо цхьан-шин дийнахьа.

— Шун бригада арендагІа йоалача хана кулгалхоша новкъарле ца еш хьаеларий шоана эшаш йола техника? — аьнна хаттар дир аз:

— Тхона чІоагІа новкъостал дир совхоза директора Б. Гиреева. Тха доалахьа я кхоъ трактор, иштта балха эша кхыйола техника. ХІанз керттера дар да, баьцадаараштa технологе дІамадехха хий тохар, удобренешца подкормка яр, иштта кхыдараш.

Гурахьа вІашагІкхетаргда вай, аьнна, цу хана дІакъаьстар тхо. Бакъда, цхьацца гІулакхаша юха а тетташ, гурахьа укхаза вар нийсдаланзар са. Дукха ха йоаццаш Эдильхановца вІашагІкхетар хилар совхоза профкома председателa кабинете. Бакъда, цунца къамаьл де аьттув баланзар. Сихача гІулакха водаш вар из. ХІаьта а ше дІавахалехьа массехк дош аьлар цо:

— Соахка гурахьа дика хьувкъам чуэца аьттув баьлар тха. Юххьанца халонаш ла йийзар. Каст-каста йоачаш хулаш, цхьайола культураш чуэцара ханаш тІехьаяха йийзар. Дале а, баьцадаараш дика хьийкъар. ТІаккха, малагІаш да арендатораша даьха толамаш? Паччахьалкхенга ехна помидораш 765 тонн я, плэн 500 тонн йолаш. ХІаьта, кабуц план 184 тонн йолаш, ехкар — 263 тонн. Иштта баьццара горох план 5,5 тонн йолаш, ехкар 8,5 тонн я. Арендатораша баь пайда 72 эзар сом ба. Цох доагора - смазочни материалах, дІадийнача гих, соцстрахах, иштта специалисташа даьча гІулакхах доагІар дІадаьлча, бригада хьахинна цІена пайда 30 эзар сом ба. Укхаза кхы комментари е эшац, аьнна, хет сона.

— Хьалха баьцадаараш кхедаь даьлча, уж консервни заводашка, тикашка тхоай лоІамах дохка йиш йоацаш хулар тхо, — йоах Яхаева Маккас, — хІанз тха йиш я договорах уж заводашка, тикашка дІадала, иштта бахача нахага дохка.

Раьза ба совхоза кулгалхой коммунист Эдильханов Зяуддин керте латтача арендагІа къахьегача бригада болхлоша Яхаева Маккас, Юсупова Іашатас, Багиева Хьусейна, Гелмиханова Тансас беча балха. Дийнахьара нормаш дикка тІеххоачашъеш къахьег царех хІаране, шоай де дезар ханнахьа а дика а ду.

М. ЧАХКИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬЯРА

Лимож яха дукха йоккха йоаца французски город деррига дуненна йовзаш я цІихеза йола ший фарфорови мануфактураш бахьан долаш. ТІехдика фарфор, ше санна кхы йоаца оформлени — иштта визитни карточка долаш лиможски фарфорови хІамаш ю говзанчаш.

«Рейно» яха мануфактура — Лиможе къаьнагІа ярех я. 1849 шера денз хьадоагІаш да цун истори. Укхаза арахец бІаьш цІераш йола пхьегІаш, сервизаш кийчъяра йола эскизаш оттаяьй укхаза гІорбаьнна болча художникаша Дали, Пикассо, хІаьта заказчикашта юкъе ба — президенташ, королаш, цІихеза йола отелаши ресторанаши.

СУРТА ТІА: фабрика коммерчески директор Жан-Поль Барро продукце образецаш хьахьокхаш ва.

В. ХРЕКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

НИЙСА НИКЪ ЛАХАР

Дукха ха йоаццаш ший сесагаца (йоІ йолча хана хин на цІи Сьюзен Эйзенхауэр) цхьана ше ваьча городе Казане хилар академика Роальд Сагдеев. Журналистаца Юрий Алаевца ше къамаьл деш цо ювц вай мехкара къамий проблемаш.

— СССР халкъаш социально, культурно дегІаахара, къамашта юкъерча юкъмоттига проблемаш кхы чІоагІагІа иръяла йиш йоацаш иръеннай тахан. Хьона хетаргахьа фу бахьан долаш хиннад из хІама, из лер тІа даккхара никъ мичахьа ба?

— Сона хетачох, цун ларде латтар — граждански тІема хана денз а тІехьагІа а вай мехка харцахьа лелаяь къамий политика. Дерригача къамел цхьа къам а хургда, тІаккха лебер эсперанто мотт а хургба, яхаш, мехка дахача, къаьстта а кагийча, къамий традицешка юха ца хьожаш цар культурашта национализаци е дог оттийта йола дунен революци хиларга хьежаш дагІаш яьккхача цу ханах доккхий зуламаш дувл хІанз.

Кхетадеш мадарра, нийса хургдацар, дерригa гІулакх цу тайпара уйлаш керттера хиларах латт аьлча. Общество дегІаахa йолаяларца къамашта юкъера бувзамаш сихбеннад. Кагийча халкъий быти культуреи кхы де хІама а дсацаш эрсий метта, культура влиянена кІалъяхай. Мадарра аьлча, иштта дІачу а эза уж йоаяра кхы къаьстта русификаце политика эшаш хІама дацар. Долла хІама ший кхелага хьежжа леррагІа хьадоагІаш дар. Вешта, из мичча бесса хиннадале а, тахан гуш да: лаьрххІа законодательни акташ тІа ца нийцачул тІехьагІа кагийча халкъий меттаwш довргда, хІаьта царца цхьана — къамий культураш а.

ХІанз демократично тІайие еза решенеш. Нагахьа санна моллагІча республике цунна цІи енна бола овлангара мотт леберий дукхал эрсашха болча наьха дукхала нийсса хилча (Татаре санна), тІаккха цу шинна а метта паччахьалкхен статус ялара тІехьа хургвар со. Кхетадеш да, практике алхха цхьан татарски метта статус еннаяр аьнна, цунах цун хІама совдаргдоацилга: тІехь-тІайоагІача хан уйла йича (хьалкхийча мича дахаргда, болх мича бергба бераша образовани мича йоаккхаргья), дукхагІа къоабалбер хІаьта а вета а эрсий мотт хургба.

Цудухьа сона нийса хет, овлангара мотт лебераш дукхагІа бахаш йола республикаш цига бахача кхы мотт лебеш болча нахага овлангарча къаман мотт Іомабайта гІертилга. Из саг ІатоІавеш а сага эхь деш а хІама дац. Масала кхыча мехка хье кхаьчача, хьа хьай безам ма оттий, цу мехка мотти обычеши Іомае. Сона хетачох, паччахьалкхен метта статус сов бІагалъяккхар общество культура ца тоъар бахьан долаш да.

— Къамий политика даькъе США-гара цхьадола хІамаш хьанийцача бакъахьа дарий-хьогІ вай? ХІанз а тІехьа «малагІча къамах ва» яха графа хІанай вай паспорташ тІа?

— Сона хетачох, хІаране ший дукхагІа лоархІаргва СССР гражданин, нагахьа санна ший къаман культурага гІолла ше дІахьокха цун таро хуле. Хьаэцаргья вай, масала, Прибалтика. Белггаларча даькъе аьрдагІа хьал эттад укхаза. Лалла улл кхо республика: Литва, Латвия, Эстония. Латве дуккхача бахьанех эрсий мотт лебеш бола нах 50 процент хІана бац аьнна ба. Литве — овлангара баха нах — 80 процент, Эстоне — 60 процент. Эстонцашта гу, къаман-паччахьалкхен лоаттамах дерригa дешаш Литве дукха хало йоацаш, арг вай, бІарччача къаман референдума наькъаца къестаде йиш я (халахете а, из деш дац), хІаьта вайцига, аьнна хет царна, нагахьа санна хьал хувцара хІанззе а цхьа хІама ца дой, цхьан-шин шера кхыча къамел бола нах дуккха чу а баьржа, хІанз Латве доаллар хургда. Вешта аьлча къаман свлаш бух тІа соцадарах да деш дола къамаьл. Цу тайпара уйла йолаш хиларо хьахьокх — уж свлаш шоай мехка дусаргдолаш «лораде» дезаш йолча законополсженей бІарччa пакет. Цу цхьан ханна дуккхача кхычар а иштта законни хаттараш отт эстонцех бсацача бахача наьха бокъонех, овлангарча бахача наьха викал а всацаш, укхаза е цига вахача сага бокъонех лаьца.

Сона хет, тахан увттача бохамашта йола кІийле СССР-е вай воай кулгашца хьаяьй аьнна: Союзе шийна товча ваха йиш я сага аьнна хестаеш хьакхайкаяь бокъо тахан тІаІоттаеннай этнически группай бокъонаштен хьашташтен.

— Тахан дуккхача хІамаша хьахьокх, мохк бІарчча хьанийцача, вІашагІа къастара уйла тІех хилар...

— Иштта да из. Цхьабакъда, со дог тийша ва, республикаш цхьаккха дича а Союзаца ца Іеш дІакъастаргхиларах бола кхерам сов тІехбаьккха кхайкабеш хиларах. Ший хана «ше мукъахийца» хинна британски импери хьехаю цхьабараша, цхьабакъда из хьехаяр нийса дац. Цига метрополех дІакъаьстай Англе бийдала база хинна колонеш. Цар чу дар импере керттера рузкъа. ХІаьта вайцига, цу тайпара моттиг астагІа хинна ца Іай а, са безам бац «колони» яха дош юкъедоаладе — иштта вайцига керттера бийдален кхыйола Іаламеи ресурсаш духхьал Союза дега юккъе — Россе — чугулъенна я.

РСФСР-ан кхыча союзни республикаштен юкъера экономически бувзамаш сов чІоагІа хиларах наьха санна хьашт я царна Росси. Ший лоІамагІа цхьаккха а дІахадаргьяц цхьатарра бокъонаш, вІаши гІойле йола юкъмоттигаш ларде ядача, лерттІа лелаеча творчески барт-цхьоагІонах, цу тІа а тоъал чІоагІа вІаши ювзаенна культураш а хилча. Нагахьа санна цу тайпара лерттІа йола политико-экономически юкъмоттигаш юххьанца денз юха вІаштІехьъяхен чІоагІъен, езаш хуле ше да гІулакх. Воай Союзах, кхы де хІама а доацаш, вай даргмадий аьнна хета а дезац. Керда политически партеш хьахилар — ца хилча яргйоаца процесс. Паччахьалкхен экономикерчеи къамий политикерчеи гІулакхашта политически плюрализмо еча влиянех лаьца аьлча, цу гІулакха вай хІанзчул тІехьагІа Іомадала деза тайп-тайпарча партешта юкъера полемикеи къовсами боахама институтий гІулакхех дІакъестаде. Из Іалаьмате лоархІаме да: политически совле яккха гІертарашка экономике а обществе а кегар ца белллийтар. Сона хетачох, вай мехка кегар боацаш ба, тІаккха вай нийса никъ лаха аьттув а ба.

(АПН).

Жа ларга болабеннаб

Шовзткъа эзар совгІа устагІа ба Надтеречни районе. Царех дукхагІдараш «Горагорскийн» «Минеральныйн» яхача совхозашка леладу. Цудухьа лаьрххІа жа ларгара йола пункташ хьаяьй цу шин боахаме.

— Соахкара хьокхамаш во дацар тха, — йоах «Надтеречное» яхача агропромышленни комбинате керттерча зоотехника Кацаев Сайдахьмада. — Масала, план 1420 центнер йолаш, оаха паччахьалкхенна дІаделар 1452 центнер тха. Карарча шера кхы а йоккхагІа таронаш я.

Дуккхача шераша «Знаменский» совхозе жаІу волаш болх баьча С. Мажаева вІашагІъеллача «Овцевод» яхача кооперативе кхаьчача кІоаргагІа кхетадир аз керттерча зоотехника ювцараш малагІа таронаш я.

— Совхозаца договор а даь, азен са новкъосташен хьанийцар 455 гектар даьгІенаш, — аьлар С. Мажаева. — Цига оаха тхоай доалахьара жа доажаду. ХІаьта яьккха продукци — дулхи тхаи оттабаьча маьхах паччахьалкхенга дохк. Цкъадале, цу гІулакхо совхозашта госзаказ кхоачаще новкъостал ду. шоллагІ-дале, Іул дебадара а пайда баккхара а тхона никъ хьабел. Укх шера йиитта тонн дулхи 1150 килограмм тхаи дІачудала лаьрхІа да тхо.

Ала йиш яц кооператорий цхьаккха са готонаш яц, аьнна. Новкъа хеташ дувц цар совхозо шоашта луш йола техника во хиларах, районни банка кулгалхоша шоаш теркал ца барах. Цхьабакъда, тІехьашка бов ла лаьрхІа бац кооператораш. Цар дІаболабаь никъ хьаллаьцаб района кхыча боахамашка а: вІашагІъехкай «Лоамаро», «Боахам», «Деба» яха жа леладу кооперативаш. Кастта шоаша даьккха дулхи тхаи паччахьалкхенга дохка таро йолаш хургья уж.

Теркахой опыт чІоагІа накъаяргья, аьнна, хет республика кхыча районашка а. Укхазара дараш санна хьалаш дола моттигаш кІезига яц вай долча. Лакхе аьнначунна ІотІатоха лов кооператораша тІа. ийцача госзаказа планаш паччахьалкхено оттабеча боарамал 1,5—2-зза лакхагІа йолга. Долче, продукци яккхарга дІадодар тоъал кІезигагІа хургда.

Даггара кхехкаш ба болх жа лоргача пункташка а бригадашка а. Хьалхара тхан центнераш складашка дІаяхьийтай Витригов ЯрІели, Дибиров Ширвани, Заниев Терму, Зимаев Гаштан керте латтача жа Іуй коллективаша. Раьза ба уж хьалхарча хьокхамашта.

— ТІаккха фу даьд оаша жа лоргарий хьашташ кхоачашдара? — хьаттар оаха С. Кацаевга.

— Дика кийчъяьй жа лорга пункташ, эшаш йола оборудовани Іалашъяьй, — жоп делар керттерча зоотехника. — Жа лоргараш болча каст-каста ухаргья автолавка. СовгІаташ доацаш бусаргбац социалистически яхье хьалхле яьккхараш а. Царна ахчан премеш хьожаяьй АПК совета президиумо. ТІаккха боахама кулгалхой а Іергбац наьха йоакхо ца еш.

Жа лоргарий болх шин кхаь кІира бІаьхлургба. ЛерттІа кийчо яь дІаболабаьб из теркахоша.

М МУРАТОВ.

«Изобретателаш Іомабеш хилац...»

Уж дешаш аьннар цІихеза физик-изобретатель Митчел Уилсон ва. ДІахо цо йоах: «МоллагІа общество дегІаахa ловш яле, изобретателаш лорабеш а уж Іалашбеш а хила еза».

Тахан, техника геттара шера яржаш латтача замалехьа уж дешаш керда маІан долаш да. ХІанзарча изобретатела эггара эшашдар — ший болх зехьа ца боабар, пайда нахага кхачар.

Цу деша дика аьттув баьннаб ала мегаргда городерча къона техника станце къахьегаш болча дешархой.

Селхан № 2 йолча профессионально - технически училище ГорСЮТа шин доакъошхочо шоай рацпредложенешта защита йир. Уж ба укх училища дешархо Таскаев Сашаи № 55 йолча школа бархІлагІча классера Олейников Игори.

Таскаев Саша ГорСЮТа доакъошхо вола пхи шу даьннад. Из къона изобретатель дуккхача приборий а ловзаргий а автор ва. Тахан цо гойташ я «Квант» яха прибор. Цох пайда эца мегаргба физика кабинеташка, ПТУ-шка, тайпарча кружокашка.

Цу приборо физика яхача Іилма дукха къайленаш гучйоаргья дешархошта. Бокха аьттув баргба из предмет хьехаш болча хьехархошта а.

Олейников Игора гойташ я «Стенд системы управления» яха прибор. Из геттара эшаш я хІанз хьеха йолаьча «Информатика» яхача предмета хьехархошта.

Шин дешархочо гойташ хинна прибораш хоза тоаь, мел эшачунца Іалашъяь я.

Хетаргахьа, училища администрацес чІоагІъяь рацпредложенеш массанена пайдане хургья.

В. ПАРХОМЕНКО.
ГорСЮТ-а отдела заведующи.

КЕРДА ТИКА

Хала хьувзар Назрана къаьнача оагІорахьа баха нах промтоварни тикаш гаьна хиларах. Дохкара-эцара-м уж а яцар Іа яха йІаьхий, хІаьта а фуй хьажа мукъагІа чу ца эттача мича воал цар чу.

ХІанз аттача доалача дІакхаьчад из гІулакх. Половинкина цІерагІча улица тІа укх деношка хьаеллаларгья, хьалха «Кулинария» чухиннача помещенена реставраци а яь тоаьча, кердача тика наІараш. Массехк отдел хургья цу чу: «галантерея», «трикотажни изделеш», «швейни изделеш», «кІадаш».

Цига ремонтни балхаш даьр райПО-на чуйоагІа гІишлон участок я (мастер М. Гагиев). Раьза ба ремонтникаша шоай тика техача кулга цу чу болх бергбола продавецаш Тумгоева ПІаьтІамати, Сагова Дугурхани.

Кхо эзар сомах ийца оборудовани а оттаяьй тика чу. Укх деношка чакхдаргда тІеххьара балхаш.

М. КАРАЕВ.

Кегар

Озиев Вахах Назрановски РОВД ГАИ хоккхагІвола инспектор хинна дукха ха яц.

Тоъал хувцамаш хиннад районтдела балха тІа укх тІеххьарча хана. ХІанз цу отдела подразделенешка керда кулгалхой баьхкаб. «Застойни» оалача хано толхабинза, перестройка къоабалъеш нах ба уж. Цудухьа наха догдоах хьалха укхаза хинна кхоачамбоацараш дІадаргхиларга.

Тахан оаха дош лу Назранерча РОВД болхлочоа В. ОЗИЕВНА.

—Районе хиннача аварей статистикага хьежача гуш да бехке болча водителашта юкъе геттара дукха паччахьалкхен транспорт лехкараш болга. Тамаш е йиш йолаш хІама да из, аьнна, хетадала мег цхьабарашта. Ховш ма дий, вай бувцараш профессионалаш оала нах болга. Долче, говзал а опыт а цар йоккхагІа хул. Бакъда, из иштта дар, аьича, кІезиглуш яц цу водителаша еш йола тайп-тайпара зІамигa а йоккха а нарушенеш.

Фу бахьан да цун? Сога хьаьттача керттердар — автотранспорта эшшача бесса тІахьожам ца хилар. Из лоаттабе безача предприятей кулгалхоша из лоархІаме болх тесса бита хилар.

Май бетта массехк рейд йир тха инспектораша районерча предприятешка. Геттара тамашийна хІамаш дар тхона гучдаьннараш. 23-ча мае «Сельхозхимия» яхача РПО кхаьчар тхо. Укхаза хила езача 81 машинах 47 мара яцар бийсана гараже латташ. Юхейиса 34 машин мичай ховш яцар. Уж шоай безам болчча хехка мукъбитабар водителаш. Цул совгІа, коа лаьттарех дукхагІъяраш тормозной системаша, рулевой управлене, спидометраша болх ца беш яр.

Укх боахаме лелаеш яц путевой листаш, цхьаккха тайпа лорий контроль яц рейсагІа водача водителa. Иштта «йицъеннай» укхазарча кулгалхошта техосмотр е еза график а.

Цу предприяте хинначул дикагІа дацар «Назрановское» яхача РТП хинна хьал а. Лоалахошкара «опыт» хьайийцачоа тара да цигарча водителаша. Инспектораш тІакхаьчача Іуйрийна 40 машина мичай ховш яцар. Кхетадеш да, уж лехкаш бола водителаш паччахьалкхен пайда боаккхаш ца лийннилга.

Автотранспорта техническ хьалашта тІахьожам лоаттабеш болча кулгалхоша беш бола болх геттара ледара ба укхаза.

Масала, А. Шонхоева лелаю ММЗ-554 яха машина вІалла номераш а йоацаш яр. Бокъонаш телхаеш хьаязъю цу водитела путевкаш а.

Цу Іуйрийна коа йисача машинех 15-не спидометраш болх беш яцар. Иштта, 57-38 ЧИТ номер йола ГАЗ-53 яхача машина спидометра тІа латтачох теше, цу машина кхо километр мара никъ баьбац. Бакъда, путевой листага хьежача 15 эзар совгІа километр яхай из. Цу тайпара яр кхыйола машинаш а. 75-18 ЧИЗ номер йолча машинай — 24 эзар км, 94-54 ЧИД номер йолчун — 34 эзар км, 09-62 ЧИМ номер йолчун — 32 эзар км.

Геттара воча хьале да МСО яхача организаце гІулакхаш. Май бетта 31-ча дийнахьа укх боахама балансе йолча 44 машинах цхьаь цаІ предприяте коа яцар. Дукха ха я цигарча водителаша паччахьалкхен транспорт шоай доалахьа йолаш санна лелаю. Цу дешах уж шекбаха ловш вац МСО кулгалхо М. М. Дударов а. Цхьаккха тайпа тІахьожам бац укхаза кхыча кулгалхой оагІорахьара а. Цунна тешал деш дар май бетта 8-ча дийнахьа хинна. МСО къахьегаш волча М. К. Албогачиевс ший гІулакха КамАЗ лехкаш Ростов-Баку яхача трасса тІа кхыча машина из тІа а теха, цхьа саг вийра, шиъ чІоагІа лозавир. Из хатар ца хилийта йиш яр вІалла хала доаца цхьа гІулакх чакхдаьккхадаларе — шоай ханнахьа водителашка машинаш дІаувттаяйтаяларе.

Цу доккхача хатарах масал хиларий МСО кулгалхошта? Хилaнзар. Иштта мара кхы мишта кхетаде деза инспекци енача дийнахьа гараже даьллар. Хала-атта хьагулъяча 11 машинана юкъе 8 дІалелийта бокъо йоацаш яр. Тоаянза яр тормозаш, рулевой управлени, «оапаш бувцар» прибораша.

Цу кхаь организаце хинна Іац вай мел дийца кхоачамбоацараш. Цунна тешал деш я ГАИ статистика.

ХІаьта фу эш вай дийца кхоачамбоацараш дІадахара? Эшац дукха ахчеи-рузкъеи. Эшар да транспорт лелаеча организацешка дисциплина чІоагІъяр, кулгалхочо ший декхар дизза кхоачашдар.

ФРГ. Миллион совгІа саг вІашагІкхийттавар Къулбаседа Рейн-Вестфале Лаьтта йоккхача промышленни центре Дюссельдорфе чакхъяьннача цІейна хетаьча карнавальни шестве мелдар юкъарчал доаццаш шоашта бІарга а гуш.

Эзараш тайп-тайпара бесаш долча гирляндашца, зизай цІовнашца хозъяь я город. Фо чудола бІаьш шараш сигала урагІдахийтар. Массехк сахьата хиннай карновальни шестви. Цига дакъа лоацаш хилар Федеративни республикерча тайп-тайпарча городашкара 60 совгІа фольклорни группеи ансамблаши. Карнавале лаьрххІа хьийха йоалаяь хиннай Бразилера халхара коллективаш.

Дюссельдорфе хинна майски города историe чухь йоккхагІйола карнавал хинна дІаэттар, белгалдаьккхар карнавальни комитета викалаша.

СУРТА ТІА: карнавал йолча хана (Германи вІашагІтохара символ санна хІама хилар традиционни берлински чан ши лакъа вІашагІхоттар).

АП-ТАСС телефото.

ШОАТТДЕН НОМЕР

Дайй хоза гIулакхаш, дика оамалаш

ДУНЕНГА БОДА НИКЪ

Ха яха саг ва Малгобеке ваха Арсамак-наькъан Нах-хьажий Абукар. Цо ше яхачох, бIаьра ваьннавеце а, цунна гаргагIертав из. Цхьабакъда, шерий дукхало соттаваьвац из. Болара а хьадеча хIаманна а кадай ва из.

Укх деношка тха корреспондента массехк хаттар дир цунга.

— ФУД ХЬОНА ЭГГАРА ХЬАЛХА ДАЬИ ОАМАЛАШЦАРА ДАГАУХАР?

— Уж-м дагардаь варгвоацаш дукха да. Царех кIезига яздаьдац. Цхьабакъда, кхоачам болаш дувцац вай цIагIа, коа, дегIа тIа цIено еча, унахцIено чIоагIъеча даькъе гIалгIаша а нохчаша а леладаьрех. Ха дIа ме йода диццлуш доагIа уж. ХIаьта царна юкъе кIезига дац хIанзарча ноахалашта пайдане дар, Iилманхой теркам тIаозаргбар, вай къам адамлен цивилизацена юстара ца лаьтталга хьахьокхар.

Эггара хьалхара дош ала лаь сона вайнаьха хьаьша цIенах. Из бIаьрча IоIма дар. Тахан санна гIадоагIа сона, дийза лаьтта менгеш, базбарий оалаш хинна метташ, гIажа бедарий гIайбаш, лоа санна кIай кисеш, аьха юврагIаш. ХIара дийнахьа цIено йора хьаьша цIагIа кхалнаха, мехкараша. ИнIгаш хьожаш хулар цар дечунга, цIагIа лостам бе Iомалора уж. ТIехьагIа, боккха хилча, маьре бахача накъадоалар царна из.

Геттара во бувцар цIагIа лостам беш боаца истийн мехкарийн. Цу тIа гIолла тIехбеттамаш даь ханаш дика дагайоагIа сона.

— ТIАККХА НАХ ШОАШ МИШТА ЛЕЛАР?

— Цох-м бIарчча книжка язде мегаргдар. Цу хана дика лархIацар верста, тай дIадаха хилар. Из ца хилийта гIерташ дукха хIама яарах озалора кагий нах, къонахий. Масала, зIамсаг эздий лоархIар, нагахьа санна уйна тIа хьна ваьнна из Iовижачул тIехьагIа цун юкъа кIалгIолла циск чакхдоалаш хилча. Букъа тIа мара тхьовса йиш яцар, Iовнжача кулгаш тIехкарал кIален баламал лакхен даьхача эхь дар. Цудухьа вар цу ханара зIамсаг озадаь аьса тай санна дегI долаш, ниса доацачох лоралуш.

Дошо санна цIена лелар мехкарий. Эггара товргдолчча тайпара дувхар цар барзкъа, доал дора керта мосашта, тоам боаца а ца доагIа а дош, аьнна, бIехъяцар шоай баге.

Гаьнарча наькъа ваха цIавеча дегIа тIа хий ихарза вицлацар цхьаккха, хан-ханнахьа модж йоашар, мехк тоссар, кога а кулга а мIара дIайоаккхар. ТIаккха мел доккха эхь дар яьста коч йолаш, дIаболланза чоийлг болаш, юкъах хьерчаш эзза тIехкар доацаш наха бIаргавайтар...

Эггара лоархIам болча гIулакхех цаI дар кхача баар. Цу хьакъехьа де йиш йоацаш дукха дар. ХIама дуача хана эздел ца лорадар, вIаьхвалар, кхычунна хьалхашка кховдар харцахьа лоархIар. МассагIа дар уж халкъо хьакхелларн лорадеш леладаьри.

Вахаро дIа ма беххара бар тIабувха гIирс. ХIанз санна дукха барзкъаш дацар цу хана, цхьабакъда, долаш дар лорадара, ханнахьа дуттар, аьшк тохар, Iодаьккхача миччахьа Iо кхоссацар. Халахете а, таханарча кагийча нахен мехкарашен уж гIулакхаш кхы Iаяха теркалдац.

— МАЛАГIА ХЬЕХАР ДЕРГДАР IА КЪОНАЧАРНА?

— Эггара хьалха: шоай дайй эхь-эздел, гIулакх дIа ма къасталда шох. Атта дацар тха ханара законаш леладе. Цхьабакъда, кIезигал-доастамал аьттехьа йитацар, вочоа никъ беххар.

ДIАЯЗДАЬР М. КАРТОЕВ.

Малсагнаькъан дезал

Орджоникидзерча Пожарни Сийлен музее я революци хинначул тIехьагIа Владикавказе пожарни командана кулгалдаьча Мальсагов ГIайте Тухана хетаяь стенд. Цу тIа дувц Тухана вахарах а цо даьха хиннача толамех а. Лоаццача хана цу командах дика вIашагIъелла организаци хьае карагIдаьлар Тухана, Ерригача Къулбаседа Кавказе дикагIчарех лоархIар из. ТIехьагIо. Къулбаседа ХIирийчени ГIалгIайчени цхьан вIашагIъеллача пожарни охрана управленена кулгалде оттавир Мальсагов. 30-ча шерашка Кара-Кумашка гIолла хиннача автопробега командир а хиннав из. Iаьдала гIулакхаш кхоачашдарал совгIа, Iилман болх лелабеш а хиннав Мальсагов Тухан. Чопаца цIераш йоаяра хьакъехьа массехк Iилман болх язбаьб цо. Даьхача толамашка хьежжа, дуккхаза белгалваьв из правительства совгIаташца.

Амма, Мальсаговна мел тийна совгIаташ, грамоташ, документаш 1937 шера цун цIагIа чухьежача хана дIа а дихьа, дайна дIадаьннад. Из бахьан долаш цун вахара никъ тахка хала дале а, из де хьожаргда вай.

Тухана да — Мальсагов ГIайта Яндаре ваьхав. Россе Японеца хиннача тIем тIара инвалид а волаш цIавеча цо ший низ, рузкъа дIадахийтар ший берашка дешийтара. КIаьнкаш цкъа Наьсарерча школе деша оттабир цо, хIаьта тIехьагIо Орджоникидзе ваха а хайна, цига дешийтар цо царга.

Толамца гимнази а яьккха, Петербурге лакхерча пожарно-технически училище деша вода Тухан. Из яьккха ваьлча Германе практиках хул. Империалистически тIом болабелча, эпсар а волаш эскаре вода из. ТIем тIа гойтача деналах «Георгиевски жIарг» а лу цунна.

ТIем тIа. Тухана эггара дикагIа вола доттагIа — хIинре Дзахов вийра. Ги а делла

дIадихьар цо цун дакъа штабе. Вийна новкъост цIавахьа бокъо а яьккха, поездаца Владикавказе хьалдера цо цун дакъа.

Исторе оагIош

Юха тIем тIа вахача. Нарва яхача городе хала чов йир Тухана. Цун даьшка каьхат дера, шун воI вийнав, немций мехка дIавеллав, аьнна. Амма, из бакъдацар, бIарчча шу госпитале а даьккха, човнах вийрзар Тухан. Эскаре гIулакх дарах мукъа а валийта, цIавайтар из. Ший даьна духьала вахача, цунна вовзанзар из.

— Хьа воI ва со, бIаргагуций хьона со, — аьлар цунга Тухана.

— Са воI вийнав, со бIаргаш а дайна хIама бIаргагуш вац, — аьлар къаьнача ГIайте. Халла вайзар цун ший воI...

ТIехьагIа, 1957 шера Тухана сесагах нхийттар пожарни охрана управлене Мальсагова заместитель хинна Ченараули Тарас.

— Тухана язбаьча Iилман балхах 30 эзар сом гонорар деннад сона. Цу ахчах Орджоникидзе цIенош ийцад аз. Из ахча шоана доагIаш дар, цу цIеношка дIачу а дахе, даха шоашта, — аьлар цунга Ченараулес.

Цхьабакъда, шоаш мел лайнар а из цу хана шийга йистхила вухьаш ца хиннилга а дагадеха из къамаьл хьатIаэцанзар Тухана сесагас.

Мальсагов Тухан санна денал а долаш, наха лоархIаш кхы къонгаш а хиннаб ГIайте. Кировца цхьан лийнна, кIайчарца тIом баь вар Мальсагов Иналкъа. Советски правительства доакъошхо ше волча хана, ГIалгIайчеи Нохчийчеи вIашагIтохилга хайча, из гIулакх кIал тийшаболх болаш долга кхета а даь, цунна духьала хиннав Иналкъа. Из бахьандолаш Ростове дIавахар из. ТIехьагIа цигарча крайисполкома председатела заместитель хилар Мальсагов. 1956 шера Казахстане Джамбул городе кхелхав, из.

Цар воша, Мальсагов Мухьмад, Ростове прокурор волаш болх беш хиннав. Цигара Москве юридически института (хIанз МГУ юридически факультет) ректоралла хьожаву из. Даймехка тIом болча хана Москверча ополчене дакъа лоацаш хиннача Мухьмада чов йир. Цунах верзалца отпуск а енна, Орджоникидзе вера Мухьмад. ХIаьта цигара Казахстане Iовахьийтар из. 1956 шера, Грозне прокуроралла хьожаваь Мухьмад цIаводача хана, поезде инфаркт а хинна кхелхар.

ЦIе партизан а волаш кIайчарца тIом баь Мальсагов Салам, ГIалгIай автономни областе финансай наркомхиннав. 30-ча шерашка Туркестане басмачашца тIом бе хьожаваьвар из. 1941 шера кхелхав Салам.

Иштта хиннаб ГIайте къонгаш. Иштта хиннаб ГIалгIай мехкара кхы а дукха интеллигенташ. Шоай са ца кходеш, шоай халкъ паргIат даккхара тIехьа къовсам лоаттабаьб цар. Тухани цун вежарийи санна хиннача къонахий сий дола цIераш йицъяьлийта йиш яц вай.

СУРТА ТIА: Владикавказа пожарни команда. Мальсагов Тухан аьтта оагIорахьара ворхIлагIвар ,лохера шоллагIа мугI).

М. ЧАХКИЕВ.

А.-Г. Угурчиев

ЦХЬА ДИ ДIАДОДАЦ...

Керда газеташ эц аз
каст-каста,
(Хьалха-м нагахьа
эцацар уж).
Са-м духхьал корта
болалу кхеста
Цар тIа мел яздаьр аз
Iодешаш:
Цхьаннахь вIашагIъеллай
массехк парти,
Цхьаннахь рэкитераш
чухьийлхаб,
ХIаьта дуккханахьа
доацаш пхьер-марта
Хийла дезал пхьераз
бийшаб.
Укхаза къизал,
Iазап доал хьалха—
Шоайла вIаши хIалакбе
ба кийча.
Укхаза берзанбаьнна
бузлаш ба халха,
Укхаза бала бац шоай
рузкъа хилча.
Цхьаннахьар дIакхухь вай
танкаш йохка,
Бакъдар хьаала ловш
цхьаккха вац.
Бокъонца, ма дарра хьал
техка а тахка
Цун бIеха овла
хьабовзийта лац.
Есарал кхувл
кооператораш.
Качъух ший даьна
цхьавола воI.
Хеза хIама дий дувцаш,
я овлаш
Лер йоацаш яйя дIайоал
хийла йоI.
Туркаш-месхетинцаш лел
цIенош доацаш,
Палестинцаш санна
гIалгIай бах.
Дукха беций цхьанна
даькъе боацаш
Тахан хало озаш бола нах.
Кердача дено фу
дахь-хьогI, яхаш
Кхьаннахьа дийкъа дах
гIалгIай къам.
Нийсхо ялийтар даьлагар
дехаш,
Из ловш хьадоагIа хийла
Iоткъам.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 9 ИЮНЬ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 19.30. Городерча эстрадни оркестра концерт.

СалаIара йола городской центр С. М. Кирова цIерагIа парк. 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 9.00. Барзкъаш дахеи теген Iомабу курсаш. 10.00. «Я лиру посвятил народу своему». Литературно - музыкальни композици. Нохч - ГIалгIай поэташцеи яздархощцеи вIашагIкхетар. Болх беш я книжни базар. ЦIагIарча библиотекай мини - выставка 20.00. Хроникально - документальни фильмай демонстраци.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш дахеи теген Iомабу курсаш. 8.30. Машинкаца ювзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 12.00. «ЦIагIара медсестра». яха курсаш. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 18.00. Балетни студи.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 10.00. Технически творчества кружок. 11.00. «Фаьлгах ловзаш да» яха утренник. 14.00. Барзкъаш дахеи теген Iомабу курсаш. 18.00. «УнахцIено» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00. Къоначар цIей. 12.00. Игротека. 14.00. «Дебют» яха халхара ансамбль.

«Садко» яха бассейн. 17.30. «Икар» яха спортивно - могашалла инвалидий клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 10.00. Йийгача атлетиках йола НГIАССР-а чемпионат.

«Луч» яха стадион. НГIАССР клубашта юкъера футболах йола яхьаш. 17.00. «Динамо» — «Факел».

КIИРАНДИ, 10 ИЮНЬ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 19.30. Пролетбата цIерагIа ДК духовой оркестро ашараш локх.

СалаIара йола городской центр. С. М. Кирова цIерагIа парк. Йийгача промышленноста болхлой Денна хетадаь дола халкъа сакъердам. 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Барзкъаш дахеи теген Iомабу курсаш. 10.00. «Шоана, йийгача промышленноста болхлой!» ашарий - инструментальни ансамбла концерт. 20.00. Хроникально - документальни фильмай демонстраци.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00. Технически творчества кружок. 14.00. Барзкъаш дахеи теген Iомабу курсаш. 15.00. «Къона ленинец!» яха берий кинотеатр. «Знак правила движения, как таблицу умножения».

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00, 13.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 13.00. «Ветеран» яха клуб.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 ИЮНЬ ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Маман, папан, сон».
9.05 — Шера ханаш. Июнь.
10.05 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 11—гIа сери.
11.00 — «Бурда моден» хьагойт...
11.30 — Отелло Профацио дIаоал. (Итали).
12.00 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
12.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — Камеруна сборни. Италера передача.
13.30 — «Меридианы дружбы» яха шоллагIа Дунен халкъашта юкъера фольклора фестиваль. Заключительни концерт дIакъовлара церемони. Киевера передача.
15.45 — Гуш дареи — теша хала дареи.
16.45 — Мультфильм.
16.55 — Политически диалогаш.
17.55 — Лаьтта — вай юкъера панорама.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. СССР сборни — Румыне сборни. Италера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Искатель приключений» яха режиссера К. Кийска фильм. (1983 ш. Духхьашха).
23.10 — «Малинин Александра бал».
00.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Ожидание полковника Шалыгина» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.40 — УССР Черкасски пачхьалкхен хора концерт.
10.10 — «Если вам за...».
10.55 — Коллаж.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — Эрсий мотт.
16.00 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.30 — «Диналлина — коьрта тидам» (нохчий меттала).
18.00 — Рябинушка» яха концерт. (Юхагойтар).
18.30 — «Под знаком «Пи». 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи». 2-гIа дакъа.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Под знаком «Пи». 3-гIа дакъа.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Итале сборни — Австре сборни. Италера трансляци.

10 ИЮНЬ КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Дунен гонахьа.
12.30 — УнахцIено.
13.15 — «Педагогика массарна а» (прямой передача).
14.15 — «Лебединое озеро» яха спектакл.
16.40 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.55 — «Экологически бумеранг» яха кхувшбоагIарашта йола публицистически программа.
19.10 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 12-гIеи, 13-гIеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кIиранден нравственни проповедь.
21.50 — «Карлуш Ду Карлу дIалокх». (Португали).

22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразиле сборни — Швеце сборни. Италера трансляци.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Iарбий ВIашагIтехача Эмиратий сборни — Колумбе сборни. Италера передача.
9.15 — «Частная жизнь» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.55 — Союзний республикай кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
11.25 — «Делай с нами, делай, как мы, делай лучше нас».
12.25 — «Браво, Альбер Лолиш» яха художественни фильм. (Духхьашха).
14.00 — Документальни фильм.
14.20 — Коллаж.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Кинопрограмма.
18.05 — «Терна йистехь» яха музыкальни программа (нохчий меттала).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. США сборни — Чехословаке сборни. Италера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН (с сурдопереводаца).
21.40 — Теннис. Францера йийла чемпионат. Францера передача.
22.40 — «Школьные друзья» яха художественни фильм. (ГДР. Премьера).

11 ИЮНЬ ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Гуш дар — теша хала дар.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 12-гIеи 13-гIеи сереш.
11.20 — Халкъа мелодеш.
11.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразиле сборни — Швеце сборни. 2-гIа тайм. Италера передача.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Берий сахьат. (французски метта урокаца).
17.15 — Вайи экономикеи. Цхьанара предприяти.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «Карма». Йоазонхо А. Хейдока, Н. Рериха доттагIчун кхелах.
19.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 14-гIеи 15-гIеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — Джазови портреташ.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англе сборни — Ирланде сборни. Италера трансляци.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Баьццара патруль» яха берашта дола фильм.
9.30 — Футбол. Дунен чемпионат. США сборни — Чехословаке сборни. 2-гIа тайм.
11.30 — Кускове эрсий музыка телефстиваль. 1-ра передача.
15.15 — «Миссия» яха документальни фильм.
16.20 — «Дийна мерзаш» яха телефильм.
17.00 — «Детектив» яха НГIАССР театр-студи» (27-ча апрелера юхагойтар).
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Коста-Рика сборни — Шотланде сборни. Италера трансляци.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа дIахододар.

РАДИО

9 ИЮНЬ, ШОАТТА

7.30 «Юртар вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Цхьаннха вицденнавац, цхьанкха дицденнадац (нохчий меттала).
10.15 Халкъа эша товараш тIехдика хилийтара (гIалгIай меттала).
10.30 Реклама.
10.40 Сатирически микрофон (гIалгIай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Кхелетараш—дезал — общественность.
15.15 Концерт.
16.00 Хозрасчета доазонаш.
16.15 «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

10 ИЮНЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Даьхеи сийдола воI (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Тха моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — 16.30 Литературни Нохч - ГIалгIайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Армяний музыка (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал дараш» яха концерт (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

11 ИЮНЬ, ОРШОТ

7.15 Доакъар кийчдеш дола месячник (гIалгIай меттала).
7.30 Музыка.
7.40 Передачай программа.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 ХIана яц кирпиш (гIалгIай меттала).
9.30 Халкъа тIахьожам болаш ба (гIалгIай меттала).
9.45 — 10.00 М. Мусаев. «Дошо брошка». Романа оагIонаш (нохчий меттала).
15.15 Нохч-ГIалгIай радиои телевиденеи инструментальни ансамбла а солистий а концерт.
15.45 Музыка.
16.00 — 17.00 Информационно - музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25 — 30. Грозне 28 — 30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 13 — 18, дийнахьа 25 — 30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Йиша йолча хIама даар

— Со балха я, хIаьта цIагIа хьаша ва. Хьо маца венав, воша.

— ДиъI сахьат да со хьога хьежа. НаIарах чIега баллацар.

ЦIагIа хьачу а вена, да хинна воаллаш ва со.

— Юрта бахачар цIеношта чIегаш деттац. Го баькка хьай нах ба. Меца хургва хьо. Шеддар холодильника чу лаьтт. Аз сиха хьадохьдергда даа хIама (пишка тIа яй оттабу).

— Баркал! Аз хIама диад.

— Холодильника чу лаьттар хьанийцарий Iа?

— Аз цох кулг техадац. Истола тIа латтачох кхоачам бир аз. Даа хIама чам болаш кийчду Iа, йиша. Городерча тха столове кийчдечоа вIалла тара а дац.

— Фуд Iа диаьр?

— Суп, котлеташ, шура меннай.

— Из деррига истола тIа латтар?

— Латтар! Кхы мичахьа хила дезаш дар из?

— Холодильника чу хьежавац хьо?

— Сона сенна эшар из? Укх яьчу дар кхоачам хиллал даа хIама.

— ВанагIа, фуд Iа дувцар? Со мара саг вац укх цIагIа даа хIама кийчдеш. Сона дика дагадоагIа, истола тIа дуачох хIама ца лаьтталга.

— Юха ма гIерта, йиша, даа хIама кийчде ховш-м даьра я хьо. Супа ши оаркхинг Iочутехар аз.

— Ай, укх цIагIа ца хинна суп мишта йиаьй Iа?

— Иштта дIайнаьй-кх. ДIа латтача яь чура Iо а етта.

КIезиг-дукха тух тоха-м дийзар цох.

— Цу яь чу лаьттар йиаьй Iа?

— Гаций хьона, яй баьссабеций?

— ЧIоагIа меца вар хьо?

— Сел чIоагIа а вацар.

— ТIаккха хIама хилари хьона?

— А, цхьа даIинг-м даьлар. ХIана хет Iа?

— Кер дика ба хьа.

— КъинтIера ялалахь, йиша, пхьерах даьхад мотт сона аз шо.

— Цох дац аз дувцар. Мишта дIакхетавергвар аз хьо — яь чу хиннар суп яцар.

— Щи яхар-м яцар из?

— Бибоатт, суп оаха Iуйрийна дIайиаьяр. ХIаьта цу яь чу юхейисар Iочу а етта, оаркхингаш дилаь хий деттадар аз. Чубеча Iатта дIаяла дагахьа.

— Беташ бу Iа, йиша. Суп чам болаш яр.

— Аз беташ бац. Суп яц

Беламе дувцар

Iа йиаьр, пхьегIаш йила хий да.

— ПхьегIаш йила хий? Тоъаргда хьона бегаш бе.

Тха заводской столове ечул дикагIа-м яр из.

— Аз дувцар бакъ да. ПхьегIаш йила хий да Iа суп я яхар.

— Ай, юртара пхьегIаш йила хий / городерча супал чам болашагIа хул?

— Сона дикахетар де гIерт хьо?!

— Котлет мичара ийцар Iа?

— Оаркхинга чу уллар.

— Из диар Iа?

— Хоза а хеташ. ХIана хеттар Iа?

— Иштта-дIанхар аз-м.

— Котлеташ а истола тIа латтацар ала-м гIертац хьо?

— Оаркхинга чу иллар еттача маькха чIегилг яр.

Сарахьа Барбоса яла, аьна, из Iойиллаяр аз.

— Iа дувцар-м хьонкал а кIомагIа да. ТIаккха пела чу лаьттар шура яцар?

— Даьра яцар, са воша.

— Чама-м тикашка йох качул вогIа яцар из.

— Цул тIехьагIа хIама ца хулаш висарий хьо?

— Цхьаккха хIама хиланзар. Сел хьаьна еце а, шура-м во яцар.

— Шура менна пела дила а ца кхувш, цу чу хий Iочу а детта, балха яха яр со. Бехк ма баккхалахь, из иштта нийсдаларах.

— Iа хьадувцачох, Iатта тийша болх баьб аз, йиша.

— Даьра Iа наьха санна къа ма хьийгад. ХIанз хIама дуаргда вай. Ераш котлеташ да, борщ я.

(Воша хIама даа волалу).

— Ма-чам болаш а да! Дулх малагIа да?

— Бежана дар.

— Оаша сенца кхоаб-хьогI бежанаш. Иштта чам бола котлеташ городе цкъаь цкъа диаьдац аз. Тха столове цу тайпара дулх вIалла бIарга а дайнадац. Импортни-м дац ер?

— Даьра дац. Тха совхозера нийца да-кх.

— Укх тайпара котлеташ нийсделча тха столове гIар эккха а тарлора. Царга баьнабац городе баха нах.

— ХIана? Чамза да?

— Фу дувц Iа! Геттара чам болаш да-кх. Тхо полуфабрикаташ яхача хIамашка даьннал.

— Шура мала хьайна. ЦIена шура я (пела чу Iочуйотт).

— Чам боаккхаргба вай. Ма хьаьна я ер. ТIоа-м теха бац Iа укхох.

— Шура хIанзза хьаькккха я. ТIоа вай цIагIа ба а бац.

— ТIоа теха беце, сийна хIана яц ер?

— Делкъийна Iа меннар яр иштта.

— Баркал!

— Диаьр хьаьнала хилда хьона. Ди къайкъача санна ма хийтарий сона.

— ХIама дацар из-м, йиша. Къувкъийтал даьллахьий.

— ЛадувгIал, хIанз а къайкъар мотт сона.

— Из-м Iа теркал де деваш хIама дацар, йиша.

— Даьра цIаькха-м къайкъар, со эгIъяьеце. Дукха гаьна а доацаш.

— ХIама дацар из-м, йиша. ЦIена дулх диаь, цIена шура менна забастовка яьса че яр из-м. Тха заводерча столове повара Напсата кийчдеча дуача хIаманга баьннаб са кер. (Хьал а гIетте, аравоал).

— Iа фу леладу, воша?

— Фега аравала воалл со. Со цIаваххалца, пхьегIаш йиллача хIамашца кхаба веза Iа со. Цу тайпарча кхачанга баьннаб са кер.

Б. ГАНИЖЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи денощка

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленнии—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

СФ03061. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1911.